

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин

**СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І ЮНЕСКО В
ОСВІТНЬО-НАУКОВІЙ ГАЛУЗІ**

Дипломна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала студентка 6 курсу 603 групи
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії

Козуб Анастасія Миколаївна

Керівник: д.і.н., проф. Марусик Т.В.

Рецензент: _____

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № 3

Від «13» жовтня 2021 року

Зав. кафедри _____ доц.. Макар В. Ю.

Чернівці – 2021

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1 Методологічні підходи та політико-правові засади дослідження... 8	8
1.2 Аналіз джерельної бази та стан наукової розробки..... 15	15
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ І ЮНЕСКО	22
2.1 Формування та розвиток нормативно-правової бази ЮНЕСКО в галузі освіти і науки..... 22	22
2.2 Наукова та освітня співпраця України і ЮНЕСКО: нормативно-правовий аспект	36
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ЮНЕСКО В ФОРМУВАННІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ.....	49
3.1 Діяльність мережі асоційованих шкіл ЮНЕСКО та програма UNITWIN при закладах вищої освіти України..... 49	49
3.2 Освітні та наукові програми ЮНЕСКО і участь в них України..... 63	63
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
SUMMARY.....	97

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АМУ – Асоціація міст України

ПАШ – Проект «Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО»

ПРООН – Програма розвитку ООН

ЮНЕСКО– Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

ЮНІСЕФ – Дитячий фонд ООН

ТОГА –Тропічний океан і глобальна атмосфера

ВОСЕ –експеримент з вивчення циркуляції Світового океану

КЛАЙВЕР – Кліматичні зміни і прогнозування

ГУС – Глобальна система контролю за океаном

ГЛОБЕК – Динаміка глобальних океанських екосистем

UNITWIN (УНІТВІН) – Кафедри ЮНЕСКО

ВСТУП

Актуальність теми. Україна позиціонує себе як країна, яка у загальному контексті європейської інтеграції орієнтується на фундаментальні цінності західної культури, а саме: права людини, права національних меншин, парламентаризм, лібералізацію, свободу пересування, свободу отримання освіти будь-якого рівня тощо. Саме ці аспекти є важливою частиною демократичного громадського суспільства. Для України, у культурно-цивілізаційному аспекті, європейська інтеграція – це входження до єдиної сім'ї європейських народів, повернення до європейських та політичних традицій. Свідомий суспільний вибір європейської інтеграції – важливий крок для успіху економічної і політичної трансформації, що може стати основою національної консолідації. Отже, європейська інтеграція є важливою ланкою відкриття України світу, переходу від закритого тоталітарного режиму до відкритого демократичного суспільства. Інтеграційний процес за відповідними напрямками зумовлює впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці й техніці, поширення власних культурних та науково-технічних здобутків ЄС.

У загальному контексті такі кроки будуть працювати на розвиток та підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та прикорювати процеси інтеграції до загальноєвропейського інтелектуально-технічного середовища. Рівень освіти в будь-якій країні певною мірою характеризує її загальноосвітній потенціал як базу для постійного розвитку всіх галузей економіки. Тому успішна підготовка спеціалістів, здатних примножувати національний добробут України, просувати нові ідеї і вирішувати складні завдання сьогодення, можлива лише за умови високого рівня якості вищої освіти. В Україні необхідність реформування системи освіти і науки, покращення її якості і вдосконалення є найбільш важливою соціокультурною проблемою, що обумовлюється процесами глобалізації та проблемами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі.

Освіта в Україні є однією з найважливіших складових загальнолюдських цінностей. Напрямок стратегії і політики нашої держави спрямований на розвиток національної системи освіти, адаптацію її до умов соціально-орієнтованої економіки, трансформацію в європейське та світове співтовариство. Актуальність обраної теми в умовах сьогодення не викликає жодних заперечень. За умов переходу України до ринкових відносин, у процесі постійних та кардинальних перетворень у всіх сферах суспільного життя нашої країни освіта відіграє особливо важливу роль, адже саме освіта забезпечує відтворення трудових ресурсів, які з тих чи інших причин були втрачені або не затребувані, виконує важливі функції щодо підготовки фахівців нового типу, фахівців, яких потребує ринкова економіка, особливо менеджерів, з перепідготовки кадрів тих галузей, які в умовах трансформації економіки потребують нових знань, підвищення кваліфікації управлінських кадрів. Під пресом обставин перехідного до ринкових відносин періоду змінюються технології та структура підготовки висококваліфікованих фахівців. За таких умов світове освітнє товариство активізує пошук нових освітніх постулатів і методик.

Співробітництво України з ЮНЕСКО стратегічно орієнтоване на сприяння розширенню міжнародного співробітництва освітніх, наукових та культурних інституцій методом забезпечення їх участі в програмній діяльності організації. Освіта є найважливішим елементом людського потенціалу, тому рівень освіченості людства має бути ґрунтований на знаннях. Саме система освіти визначає обсяг і міру засвоєння отримуваних знань під час навчання, формує певну світоглядну позицію.

Дотриманням вимог конвенцій, різноманітних декларацій та міжурядових програм ЮНЕСКО залучає Україну до співробітництва на міжнародному рівні, сприяючи, тим самим, інклюзивному управлінню, спільному використанню знань і передового досвіду на рівні політики.

Зазначене вище актуалізує теоретичне дослідження проблем, перспектив і шляхів дотримання міжнародних вимог щодо практичних заходів співпраці України та ЮНЕСКО в освітній та науковій галузі.

Об'єкт дослідження – ЮНЕСКО як координуюча міжнародна організація у розвитку освіти, науки і культури.

Предмет наукового вивчення - міжнародна співпраця України і ЮНЕСКО в освітньо-науковій галузі.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз співробітництва України з ЮНЕСКО в галузі освіти та науки.

Окреслена мета передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати теоретико-методологічні основи та політико-правові засади дослідження;
- розглянути стан джерельної бази дослідження;
- охарактеризувати формування та розвиток нормативно-правової бази ЮНЕСКО в галузі освіти і науки;
- дослідити наукову та освітню співпрацю України і ЮНЕСКО в нормативно-правовому аспекті;
- розглянути діяльність мережі асоційованих шкіл ЮНЕСКО та програма UNITWIN при закладах вищої освіти України;
- висвітлити освітні та наукові програми ЮНЕСКО і участь в них України.

Хронологічні рамки дослідження співробітництва України і ЮНЕСКО в галузі освіти та науки охоплюють період від середини ХХ ст. до сьогодення. Вибір таких хронологічних рамок пояснюється тим, що починаючи з 1950-х років, Україна активно бере участь в науковій та освітній діяльності ЮНЕСКО. Верхня межа датована 2021 р., що зумовлено активізацією тісного міжнародного співробітництва, як ключового інструментарію зміцнення освіти та науки в Україні.

Наукова новизна дослідження полягає в узагальненні основних підходів до теоретичних аспектів вивчення діяльності ЮНЕСКО в галузі

освіти та науки як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі, визначенні основних етапів формування нормативно-правової бази та аналізі державної співпраці освітніх та наукових інституцій, розкритті механізмів співробітництва України в освітніх програмах ЮНЕСКО, проаналізовано результат міжнародної співпраці.

Методи дослідження. У дослідженні застосовані різноманітні методи. Так, використання методу аналізу є важливим для предметного вияву й оцінки конкретних історичних фактів і подій у процесі реалізації міжнародної співпраці нашої держави, а також для ефективності механізмів міжнародної діяльності, дипломатичних та інших форм й методів реалізації зовнішньої політики в нових геополітичних реаліях. Саме емпіричний аналіз і синтез розкривають характерну динаміку міжнародних відносин й міждержавних зв'язків, взаємодії з різними міжнародними організаціями, а головне – якісні показники співпраці України і ЮНЕСКО в освітній і науковій галузях.

Статистичний метод сприяв виявленню кількісних показників як результат ефективної діяльності співробітництва України з ЮНЕСКО. На підставі порівняльного методу визначено низку моделей європейської державної політики у галузі освіти, що відповідають міжнародним стандартам ЮНЕСКО.

Особливості співпраці ЮНЕСКО і України досліджено за допомогою проблемно-хронологічного методу та методу аналізу документів, що дало змогу проаналізувати та опрацювати низку матеріалів нормативно-правового спрямування. Важливо відмітити, що в роботі також були застосовані загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція та методи контент-аналізу, порівняльний, діахронний (метод періодизації) та ін.

Структура роботи. Мета та завдання зумовили структуру магістерської роботи, що складається зі вступу, трьох розділів, об'єднаних у шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг магістерської - 100 сторінок, з них основний текст – 84

сторінки. Список використаних джерел налічує 94 позиції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Методологічні підходи та політико-правові засади дослідження

На сьогоднішній день членами ЮНЕСКО є 193 країни. Головне завдання ЮНЕСКО згідно зі статутом полягає в сприянні зміцненню безпеки і миру шляхом розширення співпраці народів у галузі освіти, науки і культури, а також вкоріненню у свідомості людей необхідності захисту миру.

До основних сфер компетенції ЮНЕСКО відносять: освіту; природничі, точні та гуманітарні науки; культуру і міжнародне культурне співробітництво; засоби масової інформації, інформатику та комунікацію¹.

Нормотворча діяльність є ключовою функцією ЮНЕСКО. Організацією розроблено міжнародні конвенції та багатосторонні договори, декларації, рекомендації, що регулюють міжнародну діяльність у сферах науки, освіти, комунікації, обміну та збереження культурних цінностей².

Вагому увагу в галузі освіти ЮНЕСКО приділяє розширенню доступу до загально базової освіти та ліквідації неписьменності; проведення аналізу та оцінки національних освітніх систем, розробку політики та здійснення реформ у галузі освіти з метою покращення її якості та адаптації до потреб суспільства³.

Досліджуючи питання формування освітньої політики України в контексті вимог ХХІ століття, В.Г. Кремень, наголошує: «Що освіта—це складна, багаторівнева система, яка розвивається, видозмінюється під впливом часових, соціальних і багатьох інших чинників. Під час модернізації національної освіти нам треба враховувати інтеграційні процеси в

¹Одерій С. ЮНЕСКО та оновлення підходів до забезпечення якості вищої освіти / С. Одерій // Рідна школа. – 2016. – № 10. – С. 5–7

²ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко. Київ : Київ. обл. бібл. діяюцтва. 2016. 35 с

³Лариса Лук'янова Освіта дорослих в Україні: передумови становлення, перспективи розвитку//Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» №1, 2020: URL: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal>

європейській і світовій освіті»¹.

Шляхи розвитку міжнародного співробітництва в галузі освіти було сформульовано в перші роки незалежності України. У стратегічному документі з питань освіти – Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) – поставлено завдання щодо створення та впровадження довготермінової програми співробітництва в галузі освіти, вироблення ефективних механізмів уходження доосвітніх і наукових програм ЮНЕСКО, інших міжнародних організацій, фондів тощо, а також створення із зарубіжними країнами спільних центрів освіти, укладення міжнародних угод щодо нострифікації документів про освіту й кваліфікацію спеціалістів та робітників тощо².

Національною доктриною розвитку освіти визначено такі завдання: вихід вітчизняної освіти на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі навчальних закладів, учених, педагогів і вчителів, учнів і студентів у проектах міжнародних організацій та співтовариств. «Держава бере на себе обов'язок брати участь у проектах і програмах Ради Європи, ЮНЕСКО, Європейського Союзу, ЮНІСЕФ та інших міжнародних організацій», – наголошено в Національній доктрині³.

Сучасна діяльність і політика ЮНЕСКО спрямовані на реалізацію основних функцій освіти у процесі вирішення конкретних її завдань (боротьби проти дискримінації, ліквідації неграмотності, розроблення систем освіти для країн, що розвиваються, підготовки педагогічних кадрів, модернізації освіти з урахуванням викликів ХХІ століття)⁴. Дані завдання особливо актуальні у сучасних умовах глобалізації світової економіки та

¹Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2015. – 448 с.

²Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – Київ: Райдуга, 1994. – 61 с.

³ЮНЕСКО Деятельность в области образования во всем мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unesco.org>.

⁴ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко. Київ : Київ. обл. бібл. для юнацтва. 2016. 35 с.

інформаційних технологій. Необхідно вирішити багато проблем у галузі освіти, пов'язаних з її доступністю, удосконаленням структури неперервної освіти, запровадженням різноманітних систем навчання за допомогою сучасних інформаційних технологій. Принципи діяльності ЮНЕСКО в галузі освіти базуються на міжнародних нормах та стандартах прав людини, які сформульовано в деклараціях, конвенціях, пактах, угодах та рекомендаціях, ухвалених ООН та ЮНЕСКО, на міжнародних форумах¹. Серед зазначених документів варто виділити: «акти, які мають універсальне значення, запровадження яких розраховано на довготривалу перспективу. Загальна декларація прав людини, що проголошує право людини на безкоштовну освіту, та Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, не лише спрямована на викорінення будь-якої дискримінації в питаннях освіти, яка й сприяє реалізації принципу рівності можливостей, рівним взаєминам в освітній сфері».²

ЮНЕСКО дотримується в своїй політиці у галузі освіти тих принципів, що і в усій нормотворчій і практичній діяльності але при цьому прагне враховувати не тільки проблеми, що назріли в освіті, й прогнозувати їх розвиток з урахуванням тих напрямів, які пов'язують процеси освіти з демографічними факторами, соціальними змінами в сьогоdnішньому суспільстві, розвитком науки і техніки. Враховуючи вище зазначені документи ЮНЕСКО і ООН, а також Всесвітні доповіді з освіти, можна проаналізувати основні напрями політики і діяльності ЮНЕСКО в галузі освіти до трьох кардинальних принципів, а саме: ліквідація неграмотності, демократизація освіти та освіта для майбутнього³.

Ці принципи є для ЮНЕСКО базовими формулами її політики, націленими на досягнення двох основних цілей: «зробити право на освіту

¹Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

²ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко. Київ : Київ. обл. бібл. для юнацтва. 2016. 35 с

³Реформа и развитие высшего образования. Программный документ (Париж, 1995). Высшее образование в XXI веке. Заключительный доклад. – ЮНЕСКО Париж, 5–9 октября 1998. – С. 19–33.

реальністю для всіх жителів світу, модернізувати освіту, створити нові її сегменти для вирішення проблем XXI століття з урахуванням глобалізації економіки і науково-технічної революції. Загальна ситуація в галузі освіти у світовому масштабі на межі XX–XXI ст. визначається як кризова»¹.

Крім фактора зменшення фінансування освіти, за оцінками експертів ЮНЕСКО, значна кількість молодих людей у світі мають на жаль, тільки початкову освіту або ж не отримують її взагалі. Близько 12 % дітей не залучені до системи освіти². Основні напрями політики і діяльність ЮНЕСКО в галузі освіти здійснюються на трьох рівнях: нормотворчому (конвенціональному), політичному і практичному. Наглядною удамою аспекті є діяльність ЮНЕСКО в освіті, представлена в її середньострокових планах. Дані статистичного аналізу показують, що прогрес в сфері освіти був нерівномірним, а саме майже не було зростання вищої освіти, а з кінця 1970-х років такі тенденції спостерігалися в середній освіті³.

Діяльність ЮНЕСКО відіграє важливу роль у вирішенні актуальних проблем сучасності. Значення місії ЮНЕСКО в сучасному світі зростає саме тому, що тільки у сферах міжнародного співробітництва, що торкаються інтелектуального і духовного світів людини, приховано довгострокові, стратегічні відповіді на багато викликів XXI століття⁴. Але проблеми залишаються: доступ до безкоштовної освіти, боротьба з дискримінацією тощо. Однак держави світу твердо стоять на шляху вирішення цих проблем та створення справедливого суспільства. Вони й надалі мають співпрацювати з ЮНЕСКО в галузі освіти, проводячи нові конференції, удосконалюючи своє законодавство для щастя майбутніх поколінь⁵.

¹Education for all 2000-2015: achievements and challenges Електронний ресурс – URL:<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf>. (дата звернення 20.10.2021).

²Сігаєва Л. Міжнародне співробітництво у сфері освіти дорослих / Л. Сігаєва // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – № 1. – С. 14–23

³Международные нормативные акты ЮНЕСКО: конвенции, соглашения, протоколы, рекомендации. декларации / Сост. И. Д. Никулин. – М: Логос, 1993. – 640 с

⁴Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

⁵Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

Теоретико-методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових принципів пізнання, теорії та історії, поєднання принципів історизму, об'єктивності, системності і комплексності.

Зауважимо, що важливим пріоритетом методології сучасної науки є підвищення науково-концептуального значення методології із врахуванням теоретичних основ дослідження проблеми, з'ясування поняттєво-категоріального апарату. У цьому зв'язку доречно передусім розглянути термінологічні питання та визначити особливості розвитку історичної науки і конкретної теми, що забезпечує ґрунтовне та об'єктивне з'ясування сутності основних тенденцій становлення і розвитку співпраці України та ЮНЕСКО в освітній та науковій галузі¹.

Основу методології нашого дослідження, становить системний метод. Із позиції системного методу досліджується як багатогранне явище, аналіз якого потребує залучення і вивчення багатьох взаємопов'язаних елементів. При цьому слід враховувати не лише різні правові підходи, які мали місце в процесі діяльності ЮНЕСКО в сфері освіти радянський період та на сучасному етапі українського державотворення, а й увесь комплекс політичних, економічних, культурних чинників, які впливали на становлення і розвиток інститутів та закладали правову основу їх діяльності, впливи міжнародного права й участі нашої держави в міжнародних організаціях тощо. Докладний аналіз окремих елементів дає змогу виявити ті особливості, які притаманні кожному з етапів та простежити еволюцію правового забезпечення².

Системний метод передбачає також аналіз діяльності окремих суб'єктів інституцій освіти і науки у їх взаємозв'язку з іншими суб'єктами й державними органами, виокремлюється місце і роль кожного суб'єкта та його безпосередні функції, спрямовані на розвиток освіти і науки³.

¹ Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учеб. пособие. 2-е изд. исправ. – К.: МАУП, 2017 – С. 96–107.

² Міжнародне право : підручник. Затверджено МОН / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К. : 2019. – 631 с

³ Экимов А.И. К методологии анализа источников права / А.И. Экимов // Источники права: проблемы теории и практики. Материалы конференции 22–25 мая 2007 г. / Отв. ред.: Сырых В.М. – М.: РАП, 2008. – С. 30

Ще одним важливим загальнонауковим методом нашого дослідження є історичний (хронологічний). Завдяки цьому методу вдалося відтворити еволюцію становлення правової основи. Упорядкування й аналіз правових актів за хронологічним принципом дали змогу виявити особливості та зміну підходів держави до освітньої та наукової галузі, відтворити процес становлення освітніх інституцій, їх правонаступність; аналіз функцій і напрямків діяльності цих інституцій, системи підпорядкування по вертикалі і співпраці з іншими органами й інституціями дає нам цілісне розуміння діяльності впливу ЮНЕСКО на освітню та наукову галузь України як на рівні держави в цілому, так і на рівні окремих регіонів¹.

Метод ретроспективного аналізу було використано в процесі вивчення стану дослідження співробітництва ЮНЕСКО і України в освітній і науковій сфері. Його використання дало змогу не лише ознайомитися з напрацюваннями попередників, а й критично осмислити їхні положення та висновки, уточнити їх на основі порівняння з іншими дослідженнями та джерелами³. Своєю чергою, ретроспективний аналіз став підґрунтям для застосування методу перспективного аналізу і вироблення пропозицій щодо удосконалення системи освіти в Україні.

Як уже зазначалося, сучасна правова наука все більше схиляється до мультидисциплінарності, що також передбачає застосування методів суміжних наук. Однак фахівці справедливо наголошують на тому, що «попри всю важливість загальних методологічних положень пріоритетну роль у правознавстві покликані відігравати саме її власні методи та понятійний апарат, який має методологічне значення. Адже перебільшення значущості неправових – філософського, соціологічного чи кібернетичного – методів може привести до результатів, які за своїм змістом будуть мало придатними для нормотворчості та юридичної практики»⁴.

¹UNESCO World Heritage List. UNESCO : site. URL: <http://whc.unesco.org/en/list> (дата звернення 25.11.2021).

²Information for All Programme. UNESCO, 2000. URL: <http://www.unesco.org/ifap> (дата звернення 20.10.2021).

³ Education for all 2000-2015: achievements and challenges Електронний ресурс – URL:<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf>. (дата звернення 20.10.2021).

⁴ Отамась І. Г. Вплив ЮНЕСКО на розвиток освіти в Україні / І. Г. Отамась // Теорія та методика управління

Серед власне юридичних методів нашого дослідження передусім виділимо формально-юридичний (юридико-технічний) метод. Він став основним при опрацюванні окремих правових актів, виведенні й уточненні дефініцій. Логічний аналіз норм права із застосуванням формально-юридичного методу дав підстави сформулювати бачення законодавцем основних напрямків і видів діяльності освітніх та наукових закладів¹.

Порівняльно-правовий метод дозволив чітко встановити специфіку підходів до діяльності наукових програм ЮНЕСКО в Україні. Це дало змогу виявити недоліки чинного національного законодавства й запропонувати шляхи щодо їх подолання². Конкретно-соціологічний метод застосовувався нами для аналізу діяльності окремих державних органів та інституцій, відповідальних за вироблення й реалізацію політики у сфері освіти та науки. Відповідний аналіз дав підстави для висновку про відсутність наразі чіткого координування діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування у сфері освіти та науки³.

Дослідження виконано з урахуванням вивчення всього комплексу міжнародних джерел, багатьох статистичних даних відповідних служб ООН і ЮНЕСКО, офіційних доповідей держав-членів, матеріалів міжнародних конференцій.

Діяльність ЮНЕСКО відіграє важливу роль у вирішенні актуальних проблем сучасності. Значення місії ЮНЕСКО в сучасному світі зростає саме тому, що тільки у сферах міжнародного співробітництва, що торкаються інтелектуального і духовного світів людини, приховано

освітою : електронне наук.-практ. вид. – 2017. – 1(19). – Режим доступу:<http://umo.edu.ua/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju>

¹Отамась І. Г. Вплив ЮНЕСКО на розвиток освіти в Україні / І. Г. Отамась // Теорія та методика управління освітою : електронне наук.-практ. вид. – 2017. – 1(19). – Режим доступу:<http://umo.edu.ua/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju>

²Лариса Лук'янова Освіта дорослих в Україні: передумови становлення, перспективи розвитку//Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» №1, 2020: URL: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal>

³Міжнародне право : підручник. Затверджено МОН / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К. : 2019. – 631 с.

довгострокові, стратегічні відповіді на багато викликів ХХІ століття¹. Але проблеми залишаються: доступ до безкоштовної освіти, боротьба з дискримінацією тощо. Однак держави світу твердо стоять на шляху вирішення цих проблем та створення справедливого суспільства. Вони й надалі мають співпрацювати з ЮНЕСКО в галузі освіти, проводячи нові конференції, удосконалюючи своє законодавство для щастя майбутніх поколінь².

До дослідження даної проблематики звертались досить багато дослідників. Методологічна база даного дослідження представлена різноманітними методами. Серед них можна виокремити науковий, емпірико-аналітичний, індукція та дедукція, абстрагування, метод аналізу тощо. Серед принципів найбільш застосованими залишаються принцип історизму та об'єктивності. Завдяки вищезгаданим методам та принципам вдалося більш детально з'ясувати важливі аспекти співпраці України та ЮНЕСКО в освітній та науковій галузі.

Отже, обрана методологія дослідження дає змогу проаналізувати й осмислити процес становлення та розвитку співробітництва України і ЮНЕСКО в освітньо-науковій галузі встановити її особливості й характерні риси на окремих етапах, відповідність міжнародному праву, можливість удосконалення на основі зарубіжного досвіду, а головне – виробити авторські положення, висновки та рекомендації щодо удосконалення національного законодавства та інституційного забезпечення у сфері освіти та науки.

1.2 Аналіз джерельної бази та стан наукової розробки

Членство України в ЮНЕСКО орієнтоване на сприяння розширенню міжнародного співробітництва вітчизняних наукових, освітніх і культурних інституцій шляхом забезпечення їх участі у програмній діяльності

¹ Мацуура К. ЮНЕСКО: стратегії кризисного періода. Проблеми гуманитарної інтервенції и захисти громадян за рубежом / К. Мацуура // *Международная жизнь*. – 2009. – № 7. – С. 9–16

² Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» №2, 2020: наук. журнал / голов. ред. Г.І. Сотська. – Київ: ТОВ «Талком», 2020. – 87 с

організації. Освіта є найважливішим елементом людського потенціалу, тому рівень освіченості людства має бути ґрунтований на знаннях. Саме система освіти визначає обсяг і міру засвоєння отримуваних знань під час навчання, формує певну світоглядну позицію.

На сучасному етапі до розв'язання важливих освітніх проблем залучається вся міжнародна спільнота. Тому ця проблема є надзвичайно актуальною. Окремі її аспекти розглядаються науковцями різних країн. Серед українських фахівців до етичних і моральних вимірів, що мають бути у вищій освіті та науці, звертає свої погляди С. І. Сидоренко¹. На оновленні підходів до забезпечення якості вищої освіти наголошує С. Одерій².

Проблемам недосконалості системи освіти приділяє увагу дослідники М.М. Марфенін³, М. Тимофєєв⁴ проводить аналіз дослідження ЮНЕСКО щодо перспектив наукової діяльності у світі. Дослідник Ю. Ульяновський трактує про проблеми розповсюдження грамотності, спитаючись на дослідженнях ЮНЕСКО⁵.

Проблема освіти відбита в численних документах і доповідях ЮНЕСКО, в роботах зарубіжних дослідників, кількість яких досить значна. Якнайповніше дослідження з цього питання представлене в роботах авторів Э. Фора, Ж. Делора, Дж. Фієна, Т. Келлагана, де розглядаються питання освіти впродовж усього життя, забезпеченні базової освіти для усіх, необхідності вдосконалення якості освіти і ліквідації неписьменності.

У аналізі наукової розробки діяльності ЮНЕСКО слід виділити праці авторів які займалися проблемами цієї організації тривалий час як вчені-

¹ Сидоренко С. І. Нова ініціатива ЮНЕСКО: етичні й моральні виміри для вищої освіти і науки / С. І. Сидоренко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 2. – С. 5–16.

² Одерій С. ЮНЕСКО та оновлення підходів до забезпечення якості вищої освіти / С. Одерій // Рядна школа. – 2006. – № 10. – С. 5–7

³ Марфенін М. М. Чему и как учить в современном мире? / М. М. Марфенін // XV международная конференция «Образование в интересах устойчивого развития»: тезисы докладов и презентаций XV международной конференции «Образование в интересах устойчивого развития». – Санкт-Петербург, 2009. – С. 9–17.

⁴ Тимофеев М. Исследование ЮНЕСКО о перспективах научной деятельности в мире / Михаил Тимофеев // Компас. – 2010. – № 4. – С. 68– 69.

⁵ Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» №2, 2020: наук. журнал / голов. ред. Г.І. Сотська. – Київ: ТОВ «Талком», 2020. – 87 с

міжнародники, експерти, практичні працівники ЮНЕСКО – Гриценчук О.¹, Дем'янюк О.², Зорінець С.³, Зленко А.⁴Лещенко, О.⁵, Прокаєва В.⁶ та інших.

Однією із перших фундаментальних праць присвячених аналізу діяльності ЮНЕСКО, стала монографія «ЮНЕСКО і сучасність», що вийшла у 1966 року. У п'яти розділах тогочасні книги й одинадцяти додатках розкривається роль ЮНЕСКО в світі, як координатора міжнародного співробітництва у сфері освіти. Логічним продовженням цієї книжки стала монографія Уранова Г.В. «ЮНЕСКО. До 40-ліття діяльності»⁷.

У цих виданнях міститься інформацію про політики і діяльності ЮНЕСКО, аналізуються міжнародні норми і стандарти освіти у контексті Загальної Декларації правами людини. Автори цих монографій багато уваги приділили планам і заходам ЮНЕСКО щодо реалізації що з національними комісіями країн-членів ЮНЕСКО найактуальніших програм.

До цього типу літератури можна віднести авторські роботи експертів ЮНЕСКО, у яких аналізуються конкретні запитання діяльності ЮНЕСКО у тих міжнародних відносин.

Різні теоретичні аспекти діяльності ЮНЕСКО, зокрема й у контексті міжнародного співробітництва, висвітлюються на роботах Баланюк Ю.С.⁸, Віднянський С. В.⁹, Гайдук І.І.¹, Гриценчук О.О.², Ляшенко М. А.³ та багатьох інших.

¹Гриценчук О. Досвід і напрями діяльності інформаційної освітнянської мережі ЮНЕСКО для розвитку освітніх процесів України. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : збірник наук.праць. Київ : Ашіка. 2004. С. 199–204.

²Дем'янюк О. Гуманітарними засобами. ЮНЕСКО – магістраль з двостороннім рухом / О. Дем'янюк // Політика і час. – 2017. – №. – 11. – С. 70.

³Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.

⁴Зленко А. М. ЮНЕСКО і актуальні проблеми сучасності. / А. М. Зленко. – К.: Политивидав, 1986. – 114 с.

⁵Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349

⁶Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

⁷Уранов Г.В. ЮНЕСКО: к 40-летию деятельности. - М.: Международные отношения, 1999.

⁸Баланюк Ю.С. Діяльність консультативних органів Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО / Ю.С. Баланюк // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія, – Одеса, – 2013. -№6 (185). – С.108-115

⁹Віднянський С. В. Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем / В. С. Віднянський, А. Ю. Мартиннов. – К. : Генеза, 2010. – 238 с

Помітне місце у дослідженні займає література, присвячена участі ЮНЕСКО на ліквідацію неграмотності, у створенні національних систем освіти і підготовці кадрів у що розвиваються.

Важливим джерелом дослідження проблеми з'явилися офіційними документами ООН й низки міжнародних форумів, яких у контексті світового соціального розвитку розглядаються питання збереження всесвітньої спадщини.

У процесі вивчення обраної теми використані виступи офіційних представників ЮНЕСКО, лунаючи ЮНЕСКО інформаційні матеріали, зокрема журнали, збірники, бюлетені і досьє. Це насамперед журнали «Перспективи. Питання освіти», «Кур'єр ЮНЕСКО», «Міжнародне співробітництво», «Міжнародний журнал соціальних наук», «Магістр», вітчизняні журнали «Міжнародна життя», «Світова економіка і впливові міжнародні відносини» «Громадські науки й сучасність»⁴. Отже, перелічені джерела дозволяють досить докладно розкрити поставлені завдання дипломного дослідження.

Останніми роками зосереджена особлива увага проблем модернізації вищої освіти, тематика якій подається у різних дослідженнях, з урахуванням потреб сучасних технологій, зокрема процесів інформатизації, комп'ютеризації і м'яких технологій⁵

Дослідженням цієї наукової галузі займаються В. Г. Кремень⁶, М. А. Ляшенко¹, С.С. Зорінець² та ін. Законом України «Про вищу освіту»

¹Гайдук И. Советский Союз и ЮНЕСКО в годы «холодной войны». 1945-1967 / И. Гайдук // Новая и новейшая история / РАН, Ин-т всеобщей истории. – 2007. – № 1. – С. 20–34

²Гриценчук О. Досвід і напрями діяльності інформаційної освітянської мережі ЮНЕСКО для розвитку освітніх процесів України. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : збірник наук.праць. Київ : Апіка. 2004. С. 199–204.

³Ляшенко М. А. Политика и деятельность ЮНЕСКО в области образования (вторая половина XX века). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / М. А. Ляшенко. – М., 2001. – С. 9. 5. Перспективы. – Т. XXX. – № 2. – 2000. – С. 8.

⁴Международные нормативные акты ЮНЕСКО: конвенции, соглашения, протоколы, рекомендации, декларации / Сост. И. Д. Никулин. – М: Логос, 1993. – 640 с.

⁵Лариса Лук'янова Освіта дорослих в Україні: передумови становлення, перспективи розвитку//Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» №1, 2020: URL: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal>

⁶Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2015. – 448 с.

передбачено, що метою вищої освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, формування громадян, виховання високих моральних якостей, здатних до свідомого суспільного вибору. З підвищення освітнього рівня народу, забезпечення кваліфікованими фахівцями³.

Щодо розвитку інституційного механізму співробітництва в рамках ЮНЕСКО, то на сьогоднішній день у структурі ЮНЕСКО діють міжнародні інститути, діяльність яких спрямована на надання спеціалізованої допомоги в сфері вищої освіти. Сюди входять: Міжнародний інститут планування освіти (Париж, Франція), Міжнародне бюро просвіти (Женева, Швейцарія), Міжнародний інститут ЮНЕСКО з розвитку потенціалу Африки (Аддіс-Абеба, Ефіопія), Міжнародний інститут ЮНЕСКО з вищої освіти в Латинській Америці та Карибському басейні (Каракас, Венесуела), Міжнародний центр ЮНЕСКО з питань професійної освіти (Бонн, Німеччина), а також Європейський Центр ЮНЕСКО з вищої освіти з штаб-квартирою в Бухаресті (Румунія), який займається питаннями вищої освіти на території Центральної та Східної Європи; Центр вищої освіти ЮНЕСКО в Південно-Східній Азії (штаб-квартира Бангкок, Таїланд)⁴.

Крім того, свої зусилля ЮНЕСКО спрямовує і на співробітництво між університетами, підвищенню академічної мобільності та розвитку наукових досліджень. Задля реалізації цих завдань у 1992 р. ЮНЕСКО була запроваджена програма УНІТВІН (UNITWIN). За допомогою цієї всесвітньої мережі кафедр ЮНЕСКО здійснюється всебічна підтримка міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти на рівні університетів. Програма приділяє особливу увагу розробці стратегій і механізмів, необхідних для

¹Ляшенко М. А. Политика и деятельность ЮНЕСКО в области образования (вторая половина XX века). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / М. А. Ляшенко. – М., 2001. – С. 9. 5. Перспективы. – Т. XXX. – № 2. – 2000. – С. 8.

²Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.

³Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – Київ: Райдуга, 1994. – 61 с

⁴UNESCO.In cheon Declaration «Education2030: Towardsinclusiveandequitablequalityeducation and life long learning for all»: World Education Forum 2015, Incheon, Republic of Korea, 19-22May, 2015. Paris: UNESCO Publishing

швидкої та ефективної передачі знань, а також їх застосування в сучасних умовах¹.

Практичною віхою реалізації політики та діяльності ЮНЕСКО в галузі освіти у контексті терпимості, взаємної поваги та відповідальності є міжнародна виховна освітня програма – Система асоційованих шкіл (Сашко), створена в 1953 р. Спочатку вона об'єднала 33 середні школи в 15 країнах, яким було запропоновано організувати спеціальні програми та проводити навчання за ними в школах. Програми побудовані на ознайомленні учнів з культурою інших держав і народів, з правами людини, діяльністю ООН. До 2000 р. система асоційованих шкіл включала понад 6000 навчальних закладів у 163 країнах світу².

В своїй науковій праці М. Ляшенко наголошує «...що в цих школах виховання учнів ґрунтується на принципах міжнародного взаєморозуміння і світу шляхом складання пілотних (експериментальних) програм та їх включення у навчальний процес»³. Основною ціллю міжнародно-виховних програм ЮНЕСКО в системі Саш було прагнення підняти поняття громадянства до рівня «всесвітнє», заснованого на єдності доль усього. Міжнародно-правова концепція прав людини включає в себе право особи на життя, свободу висловлювання переконань і поширення інформації. ЮНЕСКО завжди спрямовувала свої зусилля на захист цих прав. Програми її діяльності й план дій в цьому напрямку зафіксовані в Середньостроковій стратегії, яка включає: «Всесвітній план дій у дусі прав людини і демократії (Монреаль, 1993 р.); Декларацію та Програму дій, прийняту Всесвітньою конференцією з прав людини (Відень, 1993 р.); Декларацію Міжнародної конференції з освіти (Женева, 1994 р.) і Комплексні рамки дій з виховання в

¹UNESCO/ UNITWIN Chairs Programme – URL: http://unesco.kpi.ua/?page_id=13 (дата звернення 27.11.2021).

²UNESCO Associated Schools Network – URL: <https://aspnet.unesco.org/en-us/> (дата звернення 20.11.2021).

³Ляшенко М. А. Политика и деятельность ЮНЕСКО в области образования (вторая половина XX века). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / М. А. Ляшенко. – М., 2001. – С. 9. 5. Перспективы. – Т. XXX. – № 2. – 2000. – С. 8

дусі миру, прав людини та демократії; План дій на Десятиліття освіти в галузі прав людини Організації Об'єднаних Націй (1995–2005 рр.)»¹.

Співробітництво України з ЮНЕСКО стратегічно орієнтоване на сприяння розширенню міжнародного співробітництва освітніх, наукових та культурних інституцій шляхом забезпечення їх участі у програмній діяльності організації².

Метою такої співпраці є покращення інтелектуального потенціалу країни та залучення його до загальносвітових процесів у гуманітарній сфері, а також використання в національних інтересах можливостей ЮНЕСКО та міжнародного досвіду в галузях її компетенції. Про зазначене свідчить залучення протягом останніх років українських фахівців та установ до масштабних проектів в таких сферах, як збереження світової інформаційно-цифрової спадщини, розвиток інформаційного суспільства, забезпечення сталого розвитку, демократизація кіберпростору, збереження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини в умовах глобалізації³.

Отже, діяльність ЮНЕСКО відіграє важливу роль у вирішенні актуальних проблем сучасності. Її значення в сучасному світі зростає саме тому, що тільки у сферах міжнародного співробітництва, що торкаються інтелектуального і духовного світів людини, приховано довгострокові, стратегічні відповіді на багато викликів ХХІ століття. Але проблеми залишаються: доступ до безкоштовної освіти, боротьба з дискримінацією тощо. Країни світу твердо стоять на шляху вирішення цих проблем та створення справедливого суспільства. Вони й надалі мають співпрацювати з ЮНЕСКО в галузі освіти, проводячи нові конференції, удосконалюючи своє законодавство задля щасливого майбутнього.

¹Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

²Ляшенко М. А. Политика и деятельность ЮНЕСКО в области образования (вторая половина XX века). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / М. А. Ляшенко. – М., 2001. – С. 9. 5. Перспективы. – Т. XXX. – № 2. – 2000. – С. 8

³Лиса Г.І. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=70620 (дата перегляду: 07.12.2021)

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ І ЮНЕСКО

2.1 Формування та розвиток нормативно-правової бази ЮНЕСКО в галузі освіти і науки

Одним з ключових напрямків діяльності ЮНЕСКО є освітата наука. ЮНЕСКО єдина міжнародна організація з питань освіти, в якій бере участь всі міжнародні спільноти. Вона заохочує розвиток народної освіти, співпрацюючи з державами-членами в справі розширення просвітницької діяльності, домагаючись співробітництва між народами в цілях поступового здійснення ідеалу доступності освіти для всіх, незалежно від раси, статі або будь-яких соціально-економічних відмінностей, пропонуючи методи освіти, найбільш підходящі для виховання в людях усього світу почуття відповідальності вільної людини¹.

Діяльність ЮНЕСКО охоплює всі рівні освіти - від початкової до післявузівської. Дана організація не тільки займається проблемами змісту і методики, практичними рекомендаціями і розробками, а й розробляє ідеологію сучасної освіти в цілому.

Згідно зі Статутом ЮНЕСКО основна місія полягає в тому, щоб довести до свідомості людей важливі ідеї захисту світу і загальнолюдських цінностей, терпимості й взаєморозуміння, інтелектуальної та моральної солідарності, ґрунтуючись на розвитку співробітництва народів у галузі освіти, науки і культури. Варто зазначити, що науці та освіті відводилася важлива роль в цій етично-ціннісній місії². Про це свідчить вже той факт: «що у преамбулі та 1-шій статті Статуту, жодне інше поняття не використовувалося так часто і настільки багатопланово, як поняття освіти. В продовж усієї історії ЮНЕСКО, програмам у галузі освіти відводилося провідне місце, як за масштабами, так і за обсягом ресурсів, що виділялися на

¹Отамась І. Г. Вплив ЮНЕСКО на розвиток освіти в Україні / І. Г. Отамась // Теорія та методика управління освітою : електронне наук.-практ. вид. – 2017. – 1(19). – Режим доступу:<http://umo.edu.ua/elektronne-paukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju>

²Бакальчук В. О. Концептуальні основи культурної політики Ради Європи та ЮНЕСКО / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4 (9). – С. 64–69.

їх реалізацію». За період існування ЮНЕСКО її діяльність у сфері освіти і науки зазнала значної якісної еволюції, що впливом як доленосних історичних подій, так і загальних тенденцій розвитку світу¹.

Більш ніж за 50 років роботи ЮНЕСКО прийняла ряд документів, декларацій, виступила організатором програм, які мали велику ефективність.

Сучасні проблеми освіти тісно пов'язані з тенденціями соціального розвитку. Як показує практика поряд з такими позитивними явищами, як закінчення холодної війни і завоювання політичної свободи народами різних країн, в світовій спільноті нарастають процеси дезінтеграції, бідності та злиденності, відбувається деградація оточуючого середовища, відроджуються націоналізм, расизм, релігійний фанатизм та екстремізм. У боротьбі з подоланні цих негативних факторів розвитку важлива роль належить інтелектуальній і моральній солідарності людства через освіту, виховання толерантності й взаєморозуміння².

В своїй діяльності ЮНЕСКО направлена на реалізацію основних функцій науки та освіти, тобто при вирішенні конкретних завдань освіти (боротьба проти дискримінації, ліквідація неграмотності, розробка систем освіти для країн, що розвиваються, підготовка педагогічних кадрів, модернізація освіти з урахуванням викликів ХХІ століття)³.

Дані завдання особливо актуальні в умовах глобалізації світової економіки та інформаційних технологій. Потрібно вирішити велику кількість завдань у галузі освіти, що пов'язані з її доступністю, вдосконаленням структури неперервної освіти, запровадженням різноманітних систем навчання за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Важливі принципи діяльності ЮНЕСКО в галузі освіти базуються на міжнародно визнаних нормах та стандартах прав людини, які сформульовані

¹Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

²Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.

³Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14

в конвенціях, угодах, деклараціях, пактах та рекомендаціях, прийнятих ООН та ЮНЕСКО, на міжнародних форумах. Важливо виділити серед цих документів: «акти, які мають універсальне значення, запровадження яких розраховано на довготривалу перспективу – це Загальна Декларація прав людини, що проголошує право людини на безкоштовну освіту та Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, направлена не лише на викоренення будь-якої дискримінації в питаннях освіти, але й сприяє реалізації принципу рівності можливостей, рівним відносинам в освітній сфері¹. Дотримуючись у своїй політиці в галузі освіти тих принципів, що і в усій нормотворчій і практичній діяльності, ЮНЕСКО при цьому прагне враховувати не лише проблеми, що назріли в освіті, але й прогнозувати їх розвиток з урахування тих тенденцій, які пов'язують процеси освіти з демографічними факторами, соціальними змінами в суспільстві, розвитком науки і техніки»².

Враховати вище зазначені документи ЮНЕСКО і ООН, а також Всесвітні доповіді з освіти, то можемо зробити висновок про основні напрямки політики і діяльності ЮНЕСКО в галузі освіти до трьох кардинальних принципів: ліквідація неписьменності, демократизація освіти та освіта для майбутнього³.

Для ЮНЕСКОці принципи є базовими процесами її політики, яка була спрямована на досягнення двох важливих цілей: реалізувати право на освіту для всіх жителів нашої планети; модернізувати освіту, а також створити нові її сегменти для вирішення проблем ХХІ століття з урахуванням глобалізації економіки і науково-технічної революції⁴. Загальна ситуація в галузі освіти в

¹Отамась І. Г. Вплив ЮНЕСКО на розвиток освіти в Україні / І. Г. Отамась // Теорія та методика управління освітою : електронне наук.-практ. вид. – 2017. – 1(19). – Режим доступу:<http://umo.edu.ua/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju>.

²Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

³Лиса Г.І. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=70620 (дата перегляду: 07.12.2021)

⁴Гриценчук О. Досвід і напрями діяльності інформаційної освітянської мережі ЮНЕСКО для розвитку освітніх процесів України. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : збірник наук.

світовому масштабі на межі ХХ–ХХІ ст. є кризовою. Окрім значного зменшення фінансування освіти, за оцінками експертів ЮНЕСКО, значна кількість молодих людей у світі мають лише початкову освіту або ж не отримують її взагалі. Близько 13 % дітей не включені в систему освіти¹.

ЮНЕСКО свою політику і діяльність в галузі освіти здійснює на трьох рівнях закрема нрмтворчому (конвенціональному), політичному та практичному. «Показовою в цьому аспекті є діяльність ЮНЕСКО в освіті, що представлена в її середньострокових планах. Аналіз статистичних даних показує, що прогрес у сфері освіти був нерівномірним, майже не було зростання вищої освіти, а з кінця 70-х років та такі тенденції спостерігалися і в середній освіті. За заявою Генерального директора ЮНЕСКО Ф. Майора, в 1990-і роки різко уповільнились темпи розвитку системи початкової освіти, помітно знизилася якість освіти»².

Політика ЮНЕСКО в галузі науки та освіти виходить з ключових принципів Загальної декларації прав людини, згідно з якими кожна людина має право на освіту. Окрім того, початкова й загальна освіта має бути обов'язковою і безкоштовною, а професійно-технічна та вища однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного³. Метою ж освіти має бути розвиток людської особистості на основі поваги до прав і основних свобод людини. Саме правові гарантії в галузі освіти здатні сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими і релігійними групами і мають сприяти діяльності ООН з підтримання миру (ст. 26 Статуту ЮНЕСКО)⁴.

Важливу роль у розв'язанні проблем освіти відіграють такі структури ЮНЕСКО: «Міжнародне бюро освіти (Женева, 1952 р.). яке з 1969 р. діє в

праць. Київ : Ашіка. 2004. С. 199–204.

¹Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

²Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

³Співробітництво України та ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation>

⁴ЮНЕСКО Деятельность в области образования во всем мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unesco.org>.

рамках ЮНЕСКО в галузі компаративної освіти, документації та інформації за освітою: Інститут ЮНЕСКО з освіти (Гамбург, 1951 р.), основна діяльність якого – освіта дорослих і безперервна освіта: Міжнародний інститут планування освіти ЮНЕСКО (Париж, 1962 р.) сприяння навчанню та дослідженням з планування освіти в галузі економічного і соціального розвитку, Інститут ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті (Москва, 1997 р.)»¹.

ЮНЕСКО ухвалила цілу низку конвенцій, декларацій і рекомендацій, які покликані сприяти забезпеченню права на освіту кожної людини. Серед цих документів найбільшої популярності і впливу набула «Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960 р.). Вона спрямована на здійснення статей 2 і 26 Загальної декларації прав людини та забороняє всі види дискримінації в галузі освіти з урахуванням тих заходів, які будуть прийняті для реалізації Конвенції за рівних можливостей держав-учасників. Конвенція закликає держави розробляти і впроваджувати загальнодержавну політику, що спирається на відповідні національні звичаї, а методи її здійснення повинні враховувати рівність можливостей»². Ця ідея знайшла підтвердження в «Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.)», де містяться конкретні статті про потребу забезпечити початкову освіту, розширювати безкоштовну середню та вищу освіту, постійно покращувати матеріальні умови викладацького персоналу»³.

Одним із важливих питань освіти є питання ефективності міжнародних актів і національних законів у галузі освіти. Так, із 153 реформ в освітній сфері в країнах Африки лише 3% були повністю втілені в життя. Серед різноманітних проблем освіти найбільше значення ЮНЕСКО надає ліквідації

¹Ляшенко М. А. Политика и деятельность ЮНЕСКО в области образования (вторая половина XX века). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / М. А. Ляшенко. – М., 2001. – С. 9. 5. Перспективы. – Т. XXX. – № 2. – 2000. – С. 8.

²Последняя Всемирная конференция ЮНЕСКО по образованию в интересах устойчивого развития. Вступление во вторую половину Десятилетия ООН. Электронный ресурс. – Бонн, 2 апреля 2009 г. – Режим доступа: <http://www.fao.org/erp>

³Отамась І. Г. Вплив ЮНЕСКО на розвиток освіти в Україні / І. Г. Отамась // Теорія та методика управління освітою : електронне наук.-практ. вид. – 2017. – 1(19). – Режим доступу:<http://umo.edu.ua/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju>.

неписьменності. Таким чином, поняття «функціональна грамотність», що було введено ЮНЕСКО для визначення людини, яка «здатна займатися діяльністю, що вимагає грамотності для ефективного функціонування його групи, общини і свого власного вдосконалення»¹.

Практична діяльність ЮНЕСКО з ліквідації неписьменності поділяється на два періоди: перший - з 1961 р., коли Генеральна конференція ООН прийняла рішення про проведення Всесвітньої кампанії за загальну грамотність; другий - з 1984 р., як Генеральна конференція ЮНЕСКО винесла рішення про проведення: «Міжнародного року грамотності та Плану дій із викорінення неграмотності до 2000 р»².

1990 р увійшов в історію ЮНЕСКО як рік грамотності. На XXIII сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО було прийнято план дій щодо викорінення неписьменності в усьому світі до 2000 р, реалізація якого була можлива в рамках шкільного та заочної освіти.

Концепція неперервної освіти була вироблена і поширена ЮНЕСКО в 60-і рр. ХХ ст. Уточнення до неї і основні положення опубліковані під назвою «Вчитися бути» у 1972 р. Сенс цієї концепції зводився до того, що все життя людини розглядалася як процес неперервної освіти³.

У 90-ті рр. ХХ ст. питання неперервної освіти знову отримало продовження. Так, 5-9 березня 1990 року була проведена представницька конференція за освітою для всіх, засновниками якої стали секретаріат Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Програма розвитку ООН (ПРООН), ЮНЕСКО та Всесвітній банк. У конференції взяли участь майже 1500 осіб з 18 країн світу⁴.

Результатами роботи конференції стало прийняття двох основних

¹Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

²Гриценчук О. Досвід і напрями діяльності інформаційної освітньої мережі ЮНЕСКО для розвитку освітніх процесів України. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : збірник наук.праць. Київ : Ашіка. 2004. С. 199–204

³Бакальчук В. О. Концептуальні основи культурної політики Ради Європи та ЮНЕСКО / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4 (9). – С. 64–69

⁴Education for all 2000-2015: achievements and challenges Електронний ресурс – URL:<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf>. (дата звернення 20.10.2021).

документів. Це зокрема Всесвітня декларація про загальну освіту, де викладалися цілі і завдання освіти (кожна людина має право на таку освіту, яка відповідає його побажанням і можливостям) та Рамка дій (довідковий документ для координації дій партнерів).

Також були збільшені суми з фондів ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, ООН, Світового банку, Азіатського банку на освіту в країнах, що розвиваються, які склали понад 38 млн дол¹.

Результатом рішення конференції ЮНЕСКО став розгляд програми ліквідації неграмотності під гаслом «Освіта для всіх», як необхідної умови для соціально-економічного і культурного розвитку країн світу. У 1994 році була створена міжнародна комісія при ЮНЕСКО з освіти у ХХІ ст., яка сформулювала поняття «освіта впродовж усього життя» - постійний процес, що супроводжує людину протягом усього життя починаючи з дитячого садка і далі - в школі, в сім'ї, на відпочинку тощо².

ЮНЕСКО виходячи зі своєю стратегії «мислити глобально - діяти локально» розробила політико-правову базу і здійснила діяльність у галузі освіти на основі децентралізації в п'яти регіонах світу (Африка, Латинська Америка, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, Арабські країни, Європа і Північна Америка). В кожному із вказаних регіонів здійснюються освітні програми з цільовим фінансуванням та підведенням підсумків на відповідних форумах, засіданнях регіональних бюро і в Штаб-квартирі ЮНЕСКО»³.

Іншим не менш важливим напрямом децентралізації і диверсифікації політики в галузі освіти є врахування потреб та інтересів різних груп і категорій населення (жінки, дорослі, особи з особливими потребами).

Таким чином, реалізація програм у галузі освіти була заснована на загальній стратегії світового соціального розвитку й одночасно на врахуванні

¹Доклад ЮНЕСКО по мониторингу глобальной программы «Образование для всех» и результаты с 2000 по 2015г. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://education-events.ru/2015/04/20/unesco-report-education-for-all-2000-2015/>

²Peter T. Knight. The Half-Life of Knowledge and Structural Reform of the Education Sector for the Global Knowledge-Based Economy URL – Режимдоступу:<https://bit.ly/32K40wu> (дата звернення 2.10.2021).

³Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

інтересів регіонів, країн і окремих соціально-демографічних груп населення.

Участь ЮНЕСКО в покращенні освіти та підготовці фахівців в умовах глобалізації і науково-технологічної революції, здійснюється насамперед у галузі підготовки нових поколінь задля вирішення проблем ХХІ ст., тобто інвестиції в майбутнє: «Вона набула широкого масштабу з кінця 1980-х років у зв'язку із прийняттям Конвенції про технічну і професійну освіту (1989 р.), підготовкою доповіді Міжнародної комісії з освіти для ХХІ ст., а також із затвердженням Декларації про науку та використання наукових знань. З цього часу, ЮНЕСКО стала розглядати роль освіти в світі у тісному зв'язку з перспективами формування майбутнього суспільства, в процесі якого освітня політика розглядається не стільки в контексті економічних показників суспільства, скільки в світлі цілей розвитку людства»¹.

За рішенням ЮНЕСКО для вироблення нової концептуальної політики і модернізації освіти було створена Міжнародна комісія з освіти для ХХІ ст., яку очолив Ж. Делор. До складу комісії увійшли 15 відомих учених, політиків і фахівців у галузі освіти, які представляли різні країни та регіони світу². Основне завдання – визначення ролі освіти в нових умовах соціального розвитку, виходячи з глобальних, регіональних і галузевих інтересів.

Зазначимо, що в доповіді Міжнародної комісії з питань освіти ХХІ ст. виокремилися нові структури зокрема: «організація і розподіл праці, демографічні зміни, проблеми науки і техніки, включаючи засоби масової інформації» Більше того, «...комісія орієнтувала освіту на технологічний розвиток суспільства, що вимагає диверсифікації освіти та відповідних програм підготовки кадрів фахівців, появи нових видів навчання і професійних знань»³.

¹ Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

² Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

³ Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82

Не менш важливу роль відіграє ЮНЕСКО у розвитку інформаційних і комунікаційних технологій та утвердженні нової філософії освіти. Слід зазначити, що освіта зазнає найбільших змін з розвитком інформаційних технологій. Стратегія модернізації освіти враховує запровадження таких її видів, як інтерактивне радіо, система Інтернет, дистанційне навчання і комп'ютеризація навчального процесу¹.

Сучасні процеси праці, посилені глобалізацією економіки, з її постійно зростаючими вимогами конкурентоспроможності різних професій на ринку праці надають великого значення професійно-технічному навчанню зокрема позиція щодо цього виду освіти була чітко сформульована в прийнятих в 1974 р. Генеральною конференцією ЮНЕСКО «Переглянутих рекомендаціях про технічну і професійну освіту» та «Конвенції про технічну і професійну освіту» (1989). Вивчення документів ЮНЕСКО і тієї ролі, яку вони зіграли у сприянні реорганізації цього виду освіти в контексті його безперервності, дає підстави стверджувати, «що оновну увагу ЮНЕСКО зосередила на зміцненні національних потенціалів задля розвитку і підготовки кадрів загального політехнічного спрямування з урахуванням швидких технологічних змін, які виникають на ринку праці, а також національних моделей професійно-технічної освіти»². Важливим аспектом стало сприяння зв'язку між освітою та сферою трудової діяльності, що знайшло відображення в програмі ЮНЕСКО з професійної і технічної освіти, а також у її втуленні в рамках Міжнародного проекту з професійної і технічної освіти (ЮНІВОК)».

За участі ЮНЕСКО упродовж останнього десятиліття, розроблено концепцію вищої освіти на міжнародному рівні. Відповідно до рішення ЦК ЮНЕСКО (1993 р.) вона опублікована під назвою: «Реформа і розвиток вищої освіти. Програмний документ» (1995 р.). Відповідно до цієї програми, ЮНЕСКО розглядає вищу освіту як найважливішу частину культурної

¹ Global Report on Adult Learning and Education: Leave no One Behind: Participation, Equity and Inclusion. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning

² Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

структури суспільства, відповідальної за стан системи освіти в цілому¹. З точки зору ЮНЕСКО основні напрями розвитку вищої освіти, повинні бути пов'язані зі створенням системи масового охоплення його випускниками наукоємних процесів, а також професійної підготовки кадрів, адаптованих до них. ЗВО мають здійснювати професійну освіту на основі диверсифікованої і гнучкої системи доступу до вищої освіти і в напрямі розвитку безперервної освіти для всіх з урахуванням культурного рівня.

ЮНЕСКО вирішувались складні завдання, що стоять перед вищою освітою, шляхом співпраці багатьох учасників цього процесу з урахуванням різноманітних думок, позицій і підходів, що згодом знайшли відображення у доповідях на Всесвітній конференції з вищої освіти (Париж, 1998 р.), де було прийнято два принципово важливі документи для подальшого розвитку вищої освіти, а саме: «Всесвітню декларацію про вищу освіту XXI століття: підходи і практичні заходи і Рамки пріоритетних дій, спрямованих на реформу та розвиток вищої освіти»².

Важливими складовими зазначених документів стали: «відмова від насильства і прагнення до попередження насильницьких конфліктів, вирішення проблем на основі діалогу і переговорів; відданість принципам демократії, свободи, справедливості, терпимості, солідарності, співпраці, плюралізму, культурної різноманітності, діалогу і взаєморозуміння як між народами, так і між етнічними, релігійними та іншими групами, окремими людьми, визнання рівних прав та можливостей чоловіків і жінок; прав кожного на свободу висловлювання думок, переконань і отримання інформації»³.

Важливим етапом у розвитку конвенцій нового покоління стало прийняття у 1997 р. Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО. У Конвенції

¹ Зленко А. М. ЮНЕСКО і актуальні проблеми сучасності. / А. М. Зленко. – К.: Политвидав, 1986. – 114 с.

² Віднянський С. В. Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем / В. С. Віднянський, А. Ю. Мартиннов. – К.: Генеза, 2010. – 238 с.

³ Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

викладено основні положення щодо визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні, основні принципи оцінки кваліфікацій та розкриті більш широкі можливості для академічної мобільності студентів. У подальшому ця Конвенція відіграла важливу роль у Болонському процесі. Станом на 1 вересня 2018 р. у Конвенції брали участь представники 54 держав-учасниць¹.

Внаслідок розвитку співробітництва між ЮНЕСКО, Африканським Союзом і державами-членами у 1981 р. була прийнята регіональна конвенція про визнання навчальних курсів, сертифікатів, дипломів, ступенів та інших академічних кваліфікацій в сфері вищої освіти в африканських країнах. Проте у 2014 р. в Аддіс-Абебі була прийнята уже переглянута Конвенція про визнання навчальних курсів, сертифікатів, дипломів, ступенів та інших академічних кваліфікацій у сфері вищої освіти в африканських державах. Африканським Союзом було зазначено, що Аддіс-Абебська конвенція стане важливим інструментом оптимізації використання людських ресурсів в Африці і зміцнення становища Африки в глобальній економіці. Станом на 1 березня 2015 р. дану конвенцію підписали 17 держав².

Підсумовуючи, зазначимо, що регіональні конвенції ЮНЕСКО є своєрідною базою зобов'язань держав щодо взаємного визнання освітніх кваліфікацій. Отже, інші регіональні і, особливо, двосторонні договори встановлюють більш високий рівень відповідних зобов'язань аж до автоматичного визнання освітніх кваліфікацій держав-учасників. Крім того, регіональні конвенції ЮНЕСКО прямо передбачають можливість приєднання до них держав з інших регіонів, зазвичай з погодженням 2/3 держав-членів відповідної конвенції. Таким чином, практично кожна регіональна конвенція ЮНЕСКО потенційно є глобальною³.

¹ Мацуура К. ЮНЕСКО: стратегії кризисного періода. Проблеми гуманитарної інтервенції и захисти громадян за рубежом / К. Мацуура // *Международная жизнь*. – 2009. – № 7. – С. 9–16

² Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // *Україна–Європа–Світ*. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349

³ Кульчицька Олена «Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО у галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень» Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5bezopasnost/1232912-1-udk-327-37-061-mizhnarodna-spiivpracya-ukraini-yunesko-galuzi-osviti-dosvid-problemi-poshuki-rishen-olena-kulchick.php>

Наразі перед ЮНЕСКО стоїть важливе завдання в прийнятті універсальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти. З листопада 2017 р. тривали консультації між державами-учасницями щодо проекту Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти. Зазначений проект Конвенції був представлений для прийняття державами-членами на 40-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в листопаді 2019 року¹. Конвенція стала основою для розширення і зміцнення міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти та закріпила низку основних принципів визнання кваліфікацій вищої освіти: кожна людина має право на оцінку своїх кваліфікацій з метою продовження навчання або пошуку можливостей працевлаштування в іншій країні; визнання компетенцій здійснюється транспарентним, справедливим і недискримінаційним шляхом на всіх рівнях; рішення про визнання підкреслюють важливість справедливого доступу до якісної освіти і можливостей працевлаштування та з відповідним врахуванням різноманіття систем вищої освіти у всьому світі².

Важливим напрямом реалізації політики та діяльності ЮНЕСКО в галузі освіти у контексті терпимості, взаємної поваги та відповідальності є міжнародна виховна освітня програма «Система асоційованих шкіл (Сашко)». Програма започаткована у 1953 р. об'єднала 33 середні школи в 15 країнах. Їх завдання полягало в організації спеціальних програм і проведенні навчання за ними в школах. Зазначені програми побудовані на ознайомленні учнів з культурою інших держав і народів, з правами людини, діяльністю ООН. До 2000 р. система асоційованих шкіл включала понад 6000 навчальних закладів у 163 країнах світу»³.

Важливо зазначити, що в школах виховання учнів будується на принципах міжнародного взаєморозуміння. шляхом складання експериментальних програм та їх залучення до навчальний процес.

¹Співробітництво України та ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation>

²UNESCO Associated Schools Network – Режим доступу: <https://aspnet.unesco.org/en-us/>

³ Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

Основними цілями міжнародно-виховних програм ЮНЕСКО в системі Саш було «...прагнення підняти поняття громадянства до рівня “всесвітнє”, заснованого на єдності доль усього». Міжнародно-правова концепція прав людини включає в себе право особи на життя, свободу висловлювання переконань і поширення інформації. ЮНЕСКО завжди спрямовувала свої зусилля на захист цих прав. Програми її діяльності й план дій в цьому напрямі зафіксовані в Середньостроковій стратегії, яка включає: Всесвітній план дій у дусі прав людини і демократії (Монреаль, 1993 р.); Декларацію та Програму дій, прийняту Всесвітньою конференцією з прав людини (Відень, 1993 р.); Декларацію Міжнародної конференції з освіти (Женева, 1994 р.) і Комплексні рамки дій з виховання в дусі миру, прав людини та демократії; План дій на Десятиліття освіти в галузі прав людини Організації Об'єднаних Націй (1995-2005 рр.)»¹.

В даному контексті важливу роль відіграв Міжнародний форум «За культуру миру і діалог цивілізацій в третьому тисячолітті», що відбувся в травні 1999 року. На форумі була прийнята Декларація «Молодь за культуру світу та діалог цивілізацій в III тисячолітті», в якій вказувалося, «...що цінності людини визначаються добробутом і знаннями, а також можливостями для кожного отримати освіту або продовжити її»².

Лінгвістика та міжкультурна комунікація відіграють важливу роль у реалізації ідей культури миру і демократії. У рамках політики і діяльності ЮНЕСКО розроблені та реалізуються проекти «Лінгвапакс» і «ЛІНГВАУНІ», які стосуються багатомовності та мовного розмаїття в полікультурному суспільстві, й спрямовані на сприяння культурному плюралізму та активізації міжкультурного діалогу в усіх секторах освіти³.

¹ ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко. Київ : Київ. обл. бібл. для юнацтва. 2016. 35 с.

²Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.

³Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

Основною метою проекту «Лінгвапакс» є розширення викладання рідних мов, суспільних наук і літератури. Проект «ЛІНГВАУНІ» об'єднує 80 університетів, які спеціалізуються у галузі викладання іноземних мов та обмінів науковцями, особливо з країн Центральної та Східної Європи. Досвід свідчить, «що вивчення і знання іноземних мов, особливо англійської, як найбільш поширеної у світі мови, є серйозним чинником поліпшення і розширення міжкультурних комунікацій, діалогу різних культур і цивілізацій»¹.

Діяльність ЮНЕСКО в досягненні необхідних умов для утвердження культури миру і демократії була пов'язана із доступом до знань, щоб з їх допомогою утвердити у світі культуру миру і демократії. Схвалено Декларацію і затверджено Комплексні рамки дій з виховання в дусі миру, прав людини та демократії: «У зв'язку з 50-річчям Загальної Декларації прав людини 53 сесія ГА ООН проголосила період 2001-2010 рр. «Міжнародним десятиліттями культури миру та ненасильства в інтересах дітей, 13 вересня 1999 р. прийняла Декларацію та Програму дій у галузі культури світу. Ці рішення ознаменували інституціоналізацію філософії культури миру та демократії. Найважливіша місія освіти - інформація про культурне різноманіття світу, прищеплення поваги до національних і цивілізаційних особливостей і, перш за все до гідності людини та її прав. Головне завдання освіти в ХХІ ст., на думку прихильників філософії культури миру і демократії, - навчитися жити разом», тобто навчання мистецтву діалогу, прагнення до терпимості й пошуку компромісу»².

Отже, діяльність ЮНЕСКО спрямована на вироблення підходів, які можуть полегшити вирішення проблем вищої освіти та допомагати державам визначати шляхи майбутнього розвитку, зокрема і шляхом прийняття під її

¹ Мацуура К. ЮНЕСКО: стратегия кризисного периода. Проблемы гуманитарной интервенции и защиты граждан за рубежом / К. Мацуура // Международная жизнь. – 2009. – № 7. – С. 9–16

² Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349.

егідою міжнародних конвенцій, що присвячені правовому регулюванню співробітництва держав в сфері вищої освіти.

2.2 Наукова та освітня співпраця України і ЮНЕСКО: нормативно-правовий аспект

Історія міжнародної співпраці України із ЮНЕСКО бере початок від 12 травня 1954 р., коли наша держава офіційно стала членом організації. За радянських часів, особливо у період «застою» (1960–1980-ті рр.), Україну позбавлено власної національної ідентичності, а на міжнародному рівні її сприймали як частину СРСР.

Варто звернути увагу на те, що ні СРСР, ні радянські республіки, представлені в ООН (УРСР), не були членами ЮНЕСКО до 1954 року, що є одним з наслідків так званої сталінської зовнішньої політики. Хоч сама Організація і була практично ровесником ООН (заснована 16 листопада 1946 р.) рішення про приєднання до ЮНЕСКО, здійснюване шляхом ратифікації статуту Організації, було прийнято радянським союзним керівництвом лише на початку 1954 року (2 квітня 1954р). Міністр зовнішніх справ УРСР А.Барановський повідомив Генерального директора ЮНЕСКО Л. Еванса «про прийняття Українською РСР Статуту ЮНЕСКО»¹.

Відразу ж після вступу в ЮНЕСКО делегація УРСР активно включилася в діяльність цієї організації. За наполяганням українських дипломатів, питанням номер один порядку денного ЮНЕСКО стала проблема допомоги слаборозвиненим країнам у справі ліквідації неписьменності і надання безкоштовної освіти дітям, незалежно від їх статі, а також раси, мови і соціального походження їхніх батьків. Підхід до питання української делегації мав визначальний характер при прийнятті Генеральною

¹ Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спащини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.

конференцією ЮНЕСКО відповідної Резолюції (з якої, втім, була виключена стаття про безкоштовну освіту)¹.

Вже в 1956 р. на IX сесії Генеральної конференції Організації, Українська РСР активно підтримала проекти трьох основних документів, а саме: «Про взаємне визнання культурних цінностей Сходу і Заходу», «Про вивчення посушливих районів світу» і «Про поширення початкової освіти в Латинській Америці»².

Продовженням виконання завдань ООН і ЮНЕСКО у сфері викорінення неписьменності в країнах третього світу стало прийняття, у грудні 1961 р XVI сесією Генеральної Асамблеї ООН резолюції «Про заходи щодо сприяння ліквідації неписьменності в світі», внесеної за ініціативи делегації УРСР³. Згідно з текстом резолюції, на ЮНЕСКО покладалося зобов'язання надавати ООН інформацію про стан освіти в світі, а також регулярно вносити пропозиції щодо заходів з ліквідації неписьменності.

Роком пізніше, 25 листопада 1962 року в промові на XII сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО міністр освіти УРСР А. Бондар знову звернула увагу організації на актуальність питання ліквідації неписьменності. Голова делегації Радянської України ознайомила присутніх з власним українським досвідом лікнепу, запропонувавши підтримку УРСР в цьому питанні всіх зацікавлених держав. Наполеглива позиція УРСР ініціювала розгортання масової міжнародної кампанії з ліквідації неписьменності, покладеної в основу програми діяльності ЮНЕСКО в цій галузі⁴.

УРСР використовувала ЮНЕСКО для цілей підвищення на міжнародному рівні авторитету республіки, а також і поширення в міжнародному полі інформації про українську культуру.

¹Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

²Гайдук І. Советский Союз и ЮНЕСКО в годы «холодной войны». 1945-1967 / И. Гайдук // Новая и новейшая история / РАН, Ин-т всеобщей истории. – 2007. – № 1. – С. 20–34

³Співробітництво України з ЮНЕСКО. Офіційний сайт Постійного представництва України при ЮНЕСКО. URL: <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation>

⁴«Образование для всех» 2007 : Всемирный доклад по мониторингу программ ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ifap.ru/library>

Позиція УРСР сприяла інтеграції республіки в міжнародне співробітництво під егідою ЮНЕСКО з метою міждержавного обміну науковими цінностями. Дипломати зіграли помітну роль в організації Дня Української РСР в рамках Міжнародної виставки 1967 в Монреалі.

За підсумками цього заходу постійний представник УРСР при ЮНЕСКО Н. Решетняк повідомляв в республіканське МЗС про зустріч з завідувачем відділенням наукової політики ЮНЕСКО паном Гемтіном 28 червня 1967 р. і генеральним секретарем Міжнародної ради соціальних наук паном Геллером 7 липня 1967 р., під час яких учасники обговорили можливість залучення наукового потенціалу УРСР до розвитку світової науки. Обидва чиновники висловили високий інтерес до участі українських вчених у наукових програмах ЮНЕСКО.

У вересні 1962 р УРСР приєдналася шляхом ратифікації Конвенції про обмін офіційних виданнями та урядовими документами між державами і Конвенції про міжнародний обмін виданнями з питань освіти, науки і культури (обидві Конвенції прийняті Генеральною Асамблеєю ООН ще 3 грудня 1958 р.)¹.

Відповідно до положення конвенцій держави-учасники зобов'язувалися заохочувати і полегшувати обмін офіційними виданнями та документами між урядами, неурядовими освітніми, науково-технічними та культурними установами.

16 листопада 1972 року Генеральна конференція ЮНЕСКО затвердила представлений делегаціями СРСР, УРСР проект Резолюції про збереження, охорону і розвиток національних культур як реальної основи культурного прогресу людства і зміцнення міжнародних культурних зв'язків. На цій же сесії УРСР виступила одним з 19 співініціаторів прийняття Резолюції 10 «Внесок ЮНЕСКО в справу миру і її завдання в справі ліквідації

¹ ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко. Київ : Київ. обл. бібл. для юнацтва. 2016. 35 с

колоніалізму і расизму», затвердженої Генеральною конференцією 18 листопада 1972 р¹.

Крім того, Українська РСР внесла посильний внесок в збільшення впливу ЮНЕСКО в справі розрядки геополітичної напруженості тих років.

З подачі УРСР була прийнята Резолюція «Роль ЮНЕСКО в створенні сприятливої громадської думки для припинення гонки озброєнь, скорочення накопичених запасів зброї, систематичного зниження військових витрат, для переходу до роззброєння», спрямована на зниження міжнародної напруги.

Саме українською делегацією було висунуто пропозицію про використання національних і міжнародних засобів масової інформації в справі зміцнення миру, запобігання пропаганди війни, насильства та ненависті між народами, що дали поштовх до розробки і затвердження в 1978 р відповідної Декларації. Співпраця Української РСР з ЮНЕСКО не було одностороннім².

Для більш ефективної координації співробітництва науково-освітніх кадрів УРСР з цією міжнародною організацією в 1956 року була створена Міжвідомча комісія у справах ЮНЕСКО, а з грудня 1962 року в Парижі почало працювати Постійне представництво УРСР при ЮНЕСКО.

Продовжуючи співпрацю з Організацією в питаннях розвитку освіти, в 1967 р УРСР приєдналася до проекту асоційованих шкіл ЮНЕСКО. Радянські делегації, включаючи українську республіканську, взяли участь в коригуванні організаційних основ діяльності ЮНЕСКО. Так в 1972 р дипломати УРСР, спільно з СРСР, внесли на розгляд XVII сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО проект Резолюції про рівномірний (географічному)

¹Устав Организации Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры (принят в Лондоне 16 ноября 1945 года с изменениями на 2001 г.) Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://hrlib.kz/?document=1945-устав-юнеско-с-изм-на-2001>

²Кульчицька Олена «Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО у галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень» Електронний ресурс. – Режим доступу:<http://www.uk.x-pdf.ru/5bezopasnost/1232912-1-udk-327-37-061-mizhnarodna-spiivprasya-ukraini-yunesko-galuzi-osviti-dosvid-problemi-poshuki-rishen-olena-kulchick.php>

розподілі посад в Секретаріаті, затверджений з незначними поправками Резолюцією ЮНЕСКО від 20 листопада 1972 року¹.

Активна участь Української РСР в діяльності ЮНЕСКО надало позитивний ефект як на розвиток системи міжнародного гуманітарного права в галузі освіти, науки і культури, так і на еволюцію самої Організації, що є провідним підрозділом ООН в цих питаннях. На позицію делегації УРСР, так само як і інших представників так званого соціалістичного блоку, впливала політична кон'юнктура, яка визначала в той час найважливіші ініціативи держав-членів військово-політичних блоків (НАТО і Варшавського Договору). Вплив, який чиниться ідеологічними і політичними факторами, вирішальним чином визначало активність дій делегації УРСР. Разом з тим, розвиток інститутів гуманітарного права, яке має місце в сер. 1950-х - поч. 1990-х рр. (Тобто при безпосередній участі делегації Української РСР) в цілому відповідало цілями і завданнями ЮНЕСКО. Таким чином, надбанням найбільшого геополітичного протистояння другої половини ХХ століття став якісний стрибок у розвитку міжнародного гуманітарного права².

До 1991 року система освіти в Україні була частиною більш широкої, яка охоплювала всю територію СРСР. Розпад СРСР і поява групи незалежних держав (Естонія, Литва, Латвія, Росія, Україна, Білорусь, Казахстан, Грузія, Вірменія, Азербайджан) спричинили серйозну кризу в цих країнах, спад аграрного та промислового виробництва, зниження рівня життя тощо. Криза та скорочення державного бюджету негативно вплинули на систему освіти незалежної України³. На момент проголошення незалежності українська система освіти була масштабною і за багатьма параметрами перевищувала середньосвітовий рівень. Досягнення «освіти для всіх» (ОДВ) - системи

¹ Соглашение о возвращении культурных и исторических ценностей государствам их происхождения // Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: Зб. офіц. док. – К., 2002. – С. 319–320.

² Кульчицька О. Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО у галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень Електронний ресурс / О. Кульчицька. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/poriv_ped_stydii/

³ Зленко А. М. Дипломатія і політика: Україна в процесі динамічних геополітичних змін / А. М. Зленко. – Х. : Фоліо. 2011. – 556 с

обов'язкової освіти, яка охоплювала вікову групу 7-17 років, та освіти для дорослих (безперервна освіта) - були особливо вражаючими.

Україна брала участь у розробці та прийнятті Світової декларації про освіту для всіх та Рамок дій для задоволення основних потреб у навчанні в місті Джомтєн (Таїланд, 5-9 березня 1990 р.) Як член ООН серед інших країн світ¹.

Оскільки Україна щорічно представляла кількісні характеристики своєї системи освіти у звітах ЮНЕСКО, вони доступні у щорічниках цієї міжнародної організації. З огляду на це обмежимося узагальнюючими даними щодо системи освіти на початку незалежності України.

Події 90-х років в системі освіти України можна розділити на кілька послідовних етапів змін та реформ, які відрізняються пріоритетами, формами реалізації та досягнутими результатами. На першому етапі 1991-93 років керівники України створили нові структури управління освітою з її матеріально-методичним забезпеченням. Президент своїми Указами створив загальне Міністерство освіти України в 1991 році та Академію педагогічних наук у 1992 році. У цей період Верховна Рада (парламент) України прийняла основні закони про освіту, забезпечуючи таким чином правові підстави державної та недержавної освіти. діяльність установ. Розробка детального плану реформування та перетворення системи освіти з «радянської» на національну стала одним із головних пріоритетів Уряду та нових вищих посадових осіб Міністерства освіти².

У грудні 1992 р. У Києві був організований перший з'їзд педагогічних працівників України для складання проекту цього плану. 3 листопада 1993 р., Після розгляду пропозицій учасників Конгресу, план реформ був прийнятий Урядом як Державна національна програма «Освіта» (Україна 21 століття)³.

¹ Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

²Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>

³Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349.

Впродовж 90-х років минулого століття у рамках плану реформ було переглянуто навчальні програми гуманітарних дисциплін та надано державну підтримку для створення та розширення діяльності незалежних (приватних) навчальних закладів різного рівня. Другий етап змін у системі освіти в Україні завершився на початку 1995 р., Коли відбулася зміна керівних кадрів Міністерства освіти України. Він передбачав прийняття Урядом постанов та розпоряджень щодо виконання законів про освіту та положень Державної національної програми «Освіта». Переглянуто систему підготовки науковців, запроваджено багаторівневу систему вищої освіти, вирішено проблему забезпечення освітніх та культурних потреб етнічних та мовних меншин, здійснено процес деполітизації та деідеологізації системи обов'язкової освіти. завершено. Сектор недержавної освіти (переважно вищої освіти, що спеціалізується на підготовці економістів та менеджерів) функціонував у досить сприятливих умовах¹.

Третім етапом еволюції системи освіти в Україні 1995-96 рр. Став період «застою» та часткових втрат досягнень попередніх років. Це було спричинено скороченням фінансових та інших ресурсів державних органів, а також недостатньою реформаторською діяльністю нових керівників Міністерства освіти України. Тоді Президент України та його Адміністрація стали ініціаторами змін. Відповідно до виконання указів Президента розпочалося серйозне реформування системи професійного навчання та розвиток мережі навчальних закладів вищої освіти².

Верховна Рада України прийняла новий варіант Закону про освіту, який враховував нові реалії соціального та економічного становища України. Четвертий етап, який розпочався у 1997 році і триває зараз, характеризується тим, що зміни в системі освіти є наслідком значного (за різними оцінками - у 3-4 рази) скорочення її фінансування з державного бюджету. На жаль, передача відповідальності за забезпечення шкіл місцевим бюджетам та

¹Сігаєва Л. Міжнародне співробітництво у сфері освіти дорослих / Л. Сігаєва // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – № 1. – С. 14–23.

²Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>

розширення платної освіти у вищих навчальних закладах не можуть вирішити проблему дефіциту коштів¹.

З 1998/99 навчального року вища освіта в Україні почала перетворюватися на платну - понад 50 на кожного студента першого курсу навчання оплачували їх навчання. Рішення щодо вироблення законів прямої дії для всіх рівнів системи освіти було одним із позитивних явищ цього періоду. Перший із них (щодо діяльності системи середньої професійної підготовки) був прийнятий Верховною Радою (парламентом) у 1998 р. , другий - «Про загальну середню освіту» - у червні 1999 р. Деякі інші мають бути прийняті найближчим часом. Діаграма 2 показує структуру та характеристики системи освіти в Україні 1998 року. Порівняння обох діаграм показує, що найбільші кількісні втрати були завдані дошкільній освіті та системі середньої професійної підготовки. Зменшувалися фінансування, можливості та квота неформального (позаофіційного шкільного) сектору, зменшувався інформаційний та освітній вплив засобів масової інформації (неформальний сектор), зменшувалися тиражі педагогічних газет та журналів. Нижче буде зроблено аналіз інших змін у системі освіти України у 1990-1999 роках. Значною подією в освіті стало прийняття у 1999 р. «Закону про загальну середню освіту»² .

Разом із «Законом про освіту» він визначає правову основу реформування середньої освіти. Він передбачає суттєві зміни в структурі, тривалості та змісті формальної базової та вищої середньої освіти. Реформа розпочнеться у 2001 році і триватиме більше 10 років. Закон про загальну середню освіту в Україні передбачає, що навчання у початковій школі має тривати (рівень 1 Міжнародної стандартної класифікації освіти (ISCE) 4 роки. Він передбачає, що більшість дітей повинні розпочинати навчання у віці 6 років та решта - 7 років. Момент початку залежить від рівня психічного

¹Кульчицька О. Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО у галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень / Електронний ресурс / О. Кульчицька. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/poriv_ped_stydii/

²Концепція освіти дорослих в Україні / укл.: Лук'янова Л. Б. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2011. – 24 с.

та фізичного розвитку дитини та її готовності до засвоєння шкільної програми¹.

Базова (Іовська середня) школа буде складатися з 5 класів і забезпечуватиме базову загальну середню освіту (рівень 2 МСБО). Разом з початковою школою вона забезпечить майже однакову формальну базову освіту для переважної більшості дітей вікової групи 6-7 до 15-16 років. Вища середня школа (рівень 3 ISCE) у першому десятилітті 21-го століття буде перетворена на трирічну та буде забезпечувати переважно спеціалізовану підготовку. Сума та специфікація профілів будуть визначені пізніше. У рамках кожного з них студенти вивчатимуть групи предметів з метою подальшого навчання у вищих навчальних закладах (університетах, академіях та інститутах). Таким чином, визначення положень Закону про загальну середню освіту зробить 12-річну школу обов'язковою для всіх дітей, наблизить систему освіти в Україні до європейських стандартів та гарантуватиме виконання цілей Світової декларації про освіту 1990 р.

Міжнародне співробітництво в сфері вищої освіти є одним із важливих факторів розвитку людства та спрямоване на інтеграцію освітніх послуг у світовий, європейський і регіональний простір, на підвищення конкурентоспроможності не тільки закладів вищої освіти, а й у цілому національних систем вищої освіти.

Серед інших важливих подій у рамках співпраці України з ЮНЕСКО слід виокремити такі: головування України у II Східноєвропейській виборчій групі (2013 р.), яка представляє інтереси 24 країн Центральної та Східної Європи². У цей період Україна виконувала функції координатора групи під час виборів до керівних та міжурядових органів ЮНЕСКО, а також виборів Генерального директора ЮНЕСКО, за результатами яких І. Бокову переобрано на новий чотирирічний термін; Україна брала участь у 37-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, за результатами якої наша держава

¹ Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

² Участь України у діалозі ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. URL : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/639>

виборила право бути членом у Виконавчій раді ЮНЕСКО на період 2013-2017 рр¹.

Також члени української делегації брали участь у пленарних засіданнях Генеральної конференції ЮНЕСКО й у засіданнях галузевих комісій: підтримки програм та зовнішніх зв'язків, з питань освіти, питань культури, фінансово-адміністративних питань, питань точних та природничих наук, загальних питань, питань комунікації та інформації, питань соціальних та гуманітарних наук тощо; прийняття резолюції «Моніторинг ЮНЕСКО ситуації в Криму (Україна)», стосовно ситуації в АРК 194-ю сесією Виконавчої ради ЮНЕСКО 15 квітня 2014 р². Її лейтмотивом було занепокоєння ЮНЕСКО зростаючою мілітаризацією півострову з боку Росії, що становить загрозу безперервності освітнього процесу, захист свободи слова та збереження культурної спадщини. Також країни-члени Виконавчої ради ЮНЕСКО доручили Генеральному директору Організації моніторити ситуацію в Криму в межах компетенції ЮНЕСКО та представити доповідь за його результатами на 195-ї сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО (жовтень 2014 р.).

Наша держава за період членства в ЮНЕСКО чотири рази була обраною до її Виконавчої Ради (1981-1985, 1995-1999, 2001-005 та 2013-2017 рр.). До Міжнародної координаційної ради програми «Людина і біосфера», Міжурядової ради, Міжурядового комітету Всесвітнього десятиріччя розвитку культури, Міжурядового комітету зі сприяння поверненню культурних цінностей країнам їхнього походження тощо. Варто також зазначити, що Україна є членом 15 міжнародних конвенцій ЮНЕСКО³.

¹ ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко. Київ : Київ. обл. бібл. для юнацтва. 2016. 35 с.

² Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82

³ Отамась І. Г. Вплив ЮНЕСКО на розвиток освіти в Україні / І. Г. Отамась // Теорія та методика управління освітою : електронне наук.-практ. вид. – 2017. – 1(19). – Режим доступу: <http://umo.edu.ua/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teoriya-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju>.

З метою реалізації деяких довгострокових програм ЮНЕСКО в Україні створені і функціонують національні комітети, комісії та міжнародні центри. «Координацію діяльності національних інституцій, яка пов'язана з участю України в ЮНЕСКО, здійснює міжвідомча Комісія у справах ЮНЕСКО, яку створено 1956 р., а 26 березня 1996 р. Указом Президента України її перейменовано в Національну. Постійне представництво України при ЮНЕСКО функціонує в Парижі з грудня 1962 р. Головним його завданням є представництво та лобіювання інтересів української держави в межах цієї авторитетної міжнародної організації»¹.

У рамках освіти і молодіжної політики міжнародну співпрацю України та ЮНЕСКО спрямовано на розширення мережі Кафедр ЮНЕСКО в Україні та їхнє ефективне функціонування. Також ведеться належна робота з координації діяльності мережі Асоційованих шкіл Організації Об'єднаних Націй із питань освіти, науки і культури в Україні, проведення освітніх та науково-методичних конференцій під егідою Національної комісії.

Зокрема, наявність розгалуженої системи ЮНЕСКО втілена у проєкті, який створив власну інформаційну мережу та мережу партнерів під назвою ЮНІТВІН (кафедри ЮНЕСКО). Дана програма була заснована в 1992 р і мала на меті зміцнення співробітництва між Вищими навчальними закладами різних країн світу задля ефективного обміну знаннями. На сьогоднішній день в вищих навчальних закладах та наукових установах України діє 10 кафедр ЮНЕСКО. Основні проєкти, над якими вони працюють, стосуються глобальних проблем сучасності: сталого розвитку, проблем народонаселення, прав людини, довкілля, новітніх технологій, демократії тощо².

У своїй діяльності кафедри спрямовані на розвиток лінгвістики, філософію людського спілкування, застосування інформаційних і комунікаційних технологій в освіті, кріобіології, превентивної освіти і

¹Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf>

² Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

соціальної політики, екології, техногенних регіонів, клітинної і молекулярної нейробіології.

Досить цікавим прикладом поєднання зусиль різних підрозділів ЮНЕСКО є порівняно молодий проект «Електронне навчання» (E-learning), створений спільними зусиллями Сектора освіти і Сектора комунікації та інформації. Основним завданням цього проекту є сприяння доступу до інформаційних ресурсів освіти в різних регіонах світу різними мовами з метою співпраці професіоналів задля забезпечення якості освіти¹.

Що стосується проекту асоційованих шкіл ЮНЕСКО, то Україна приєдналася до нього ще у 1967 р. У нашій державі успішно функціонує низка асоційованих шкіл². Загалом їхня діяльність спрямована на створення культурного діалогу між представниками різних народів світу, приділяється значна увага інформації про ООН та ЮНЕСКО, також навчанню в галузі екології та охорони навколишнього середовища. Значну увагу приділяється вивченню культурної та природної спадщини, права і свободи людини. ЮНЕСКО виділяє чотири головні аспекти у процесі навчання: вчитись, щоб знати; вчитись, щоб уміти; вчитися жити і вчитися жити разом.

У напрямі науки, комунікації та інформації співпраця спрямована на розвиток та координацію співробітництва у рамках Міжнародної програми «Людина та біосфера», Міжнародної гідрологічної програми, програми Міжурядової океанографічної комісії, програми Міжурядової ради «Інформація для всіх»³.

Таким чином, співпраця нашої держави з ЮНЕСКО сприяє розвитку міжнародного гуманітарного співробітництва українських інституцій. Співпраця зміцнює національний інтелектуальний потенціал та його інтеграцію в регіональні та світові науково-технічні і культурно-освітні

¹Кульчицька О. Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО у галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень Електронний ресурс / О. Кульчицька. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/poriv_ped_stydii/

²Гриценчук О. Досвід і напрями діяльності інформаційної освітянської мережі ЮНЕСКО для розвитку освітніх процесів України. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : збірник наук.праць. Київ : Ашіка. 2004. С. 199–204.

³Кульчицька О. Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО у галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень Електронний ресурс / О. Кульчицька. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/poriv_ped_stydii/

процеси. Відносини співробітництва між Україною та ЮНЕСКО в освітній сфері розвиваються в конструктивному руслі, спрямованому на розширення участі відповідних українських інститутів у міжнародному співробітництві. Участь нашої держави в програмах ЮНЕСКО, дає величезний результат, крім доступу до інтелектуального потенціалу організації, запозичення корисного досвіду, це надає змогу використовувати певний матеріальний ресурс для проведення в Україні міжнародних заходів по лінії ЮНЕСКО. Вона дає змогу вітчизняним фахівцям у галузі науки, освіти, культури та інформації брати участь у різних міжнародних заходах, отримувати стипендії, гранти, науково-технічну інформацію, консультативну допомогу. Дана співпраця несе важливе значення не тільки для розвитку міжнародного співробітництва, а й для зміцнення вітчизняної гуманітарної сфери. Належне забезпечення міжнародної та національної правової охорони всесвітньої культурної і природної спадщини та нематеріальної культурної спадщини має створити необхідні умови збереження тих цінностей, якими людство пишається сьогодні і які є важливі засобом зближення різних народів та культур, що є духовною основою для розвитку людської цивілізації.

РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ЮНЕСКО В ФОРМУВАННІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

3.1 Діяльність мережі асоційованих шкіл ЮНЕСКО та програма UNITWIN при закладах вищої освіти України

Проект «Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО» (ПАШ) був ініційований ЮНЕСКО в 1953 році з метою: «забезпечення якісної шкільної освіти, націленої на реалізацію проектів для підтримки знань у галузі прав людини, демократії, міжкультурних зв'язків та захисту довкілля в системі ООН. Наразі є понад 11 500 Асоційованих шкіл ЮНЕСКО у 182 країнах-членах»¹.

Безумовно Проект асоційованих шкіл ЮНЕСКО являється одним із найбільш успішних та довготривалих проектів Організації. Представництва, які беруть участь в цьому міжнародному проекті, країн-учасниць ЮНЕСКО мають такі рівні освіти: дошкільний, початкова школа, середня школа, заклади професійно-технічної освіти, програми підготовки вчителів. У своїй діяльності ці навчальні заклади керуються національною системою освіти країни.

«Учасників проекту в усьому світі об'єднує чотири основні напрямки діяльності:

- Поширення інформації про ООН і ЮНЕСКО;
- Екологія, охорона навколишнього середовища;
- Вивчення всесвітньої культурної і природної спадщини;
- Права людини, права дитини, демократія, ненасильство»².

Асоційовані школи ЮНЕСКО – це навчально-виховні заклади, які співпрацюють у рамках відповідних національних програм з ЮНЕСКО в поширенні миролубних ідей, моральних і духовних цінностей серед

¹ Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/merezha-asocijovanih-shkil-yunesko>

² UNESCO Associated Schools Network – Режим доступу: <https://aspnet.unesco.org/en-us/>

учнівської молоді. Вони виникли на початку 1950-х років як одна із форм розвитку міжнародних контактів у галузі освіти і виховання¹.

Головною метою асоційованих шкіл ЮНЕСКО є «сприяння ідеї миру, демократії, прав людини і толерантності, мати можливості, досвід та бажання пропагувати їх серед інших. Заклади, які мають що сказати світу – мають власне бажання і діють на шляху до вирішення глобальних проблем людства. І цими власними ініціативами асоційовані школи ЮНЕСКО обмінюються, працюючи у спільних міжнародних проєктах, формуючи імідж країни, яку вони представляють»².

ПАШ в своїй діяльності велику увагу акцентує на чотирьох головних аспектах процесу навчання в ХХІ столітті: «вчитися, щоб знати, вчитися, щоб вміти, вчитися жити і вчитися жити разом»³.

В Україні активно функціонує Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО, до якої входять: «78 шкіл із різних регіонів. Серед них є середні загальноосвітні школи, спеціалізовані школи з поглибленим вивченням іноземних мов, гімназії, ліцеї, професійно-технічні училища, школи-дитячі садочки. Членство базується на твердій прихильності шкільного керівництва та громади просувати ідеали та цінності ЮНЕСКО шляхом посилення гуманістичного, етичного, культурного та міжнародного аспектів освіти»⁴.

Діяльність асоційованих шкіл ЮНЕСКО покладена на просування цілей ЮНЕСКО, розробці інноваційного навчального контенту і методів навчання, а також співпраці з іншими членами мережі ЮНЕСКО. Всі члени здійснюють мультидисциплінарні проєкти, пов'язані з розбудовою миру та правами людини, сталим розвитком, глобальним громадянством та міжкультурною комунікацією у навчанні⁵.

¹ Гриценчук О. Досвід і напрями діяльності інформаційної освітянської мережі ЮНЕСКО для розвитку освітніх процесів України. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : збірник наук.праць. Київ : Ашіка. 2004. С. 199–204.

² Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349.

³ Національна комісія України з питань ЮНЕСКО : сайт. URL: <http://unesco.org.ua/ua/about/activity>

⁴ Співробітництво України та ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation>

⁵ Peter T. Knight. The Half-Life of Knowledge and Structural Reform of the Education Sector for the Global Knowledge-

Пріоритетними цілями асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні є «виховання дітей і молоді у дусі миру, демократії, прав людини, толерантності і взаєморозуміння між народами на шляху реального співробітництва і взаємозбагачення культур, причетності до розв'язання світових проблем через партнерство в системі Організації Об'єднаних Націй»¹.

«Робота асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні реалізується за чотирма основними темами дослідження, визначеними ЮНЕСКО:

- вивчення світових проблем і роль системи Організації Об'єднаних Націй в їхньому врегулюванні;
- права людини;
- інші країни та культури;
- людина і довкілля»².

Основними формами діяльності асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні є: «участь у міжнародних освітніх проєктах; розвиток молодіжної та дитячої дипломатії; відзначення пам'ятних дат ООН; проведення семінарів, конференцій, фестивалів, організація літніх таборів; створення експериментальних майданчиків для апробації навчальних програм за темами Проєкту асоційованих шкіл ЮНЕСКО»³.

У своїй діяльності асоційовані школи ЮНЕСКО в Україні керуються: «законодавчими актами в галузі дошкільної і середньої освіти, рекомендаціями ЮНЕСКО щодо Проєкту асоційованих шкіл, Положенням про Національну комісію України у справах ЮНЕСКО». Основним документом, що засвідчує статус навчального закладу як асоційованої школи ЮНЕСКО, є сертифікат підписаний Генеральним директором ЮНЕСКО⁴.

Based Economy [Електроннийресурс]. – Режимдоступу: <https://bit.ly/32K40wu>

¹ Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/merezha-asocijovanih-shkil-yunesko>

² Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/merezha-asocijovanih-shkil-yunesko>

³ Memory of the World programme.UNESCO : site. URL: <http://en.unesco.org/programme/mow>

⁴ Международные нормативные акты ЮНЕСКО: конвенции, соглашения, протоколы, рекомендации. декларации / Сост. И. Д. Никулин. – М: Логос, 1993. – 640 с

Координацією роботи асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні займається: «Національна Комісія України у справах ЮНЕСКО через Міністерство освіти і науки України та Координаційну раду Проєкту асоційованих шкіл ЮНЕСКО України. Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.01.2001 р. № 32 затверджено Примірне положення про асоційовані школи ЮНЕСКО в Україні (Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України №23 2001р.)»¹.

Варто зазначити, що першим навчальним закладом України, що приєднався до проєкту асоційованих шкіл ЮНЕСКО була Слов'яногорська середня школа Донецької області (1967р.). Мережа учасників проєкту охоплює 15 регіонів України. В Києві перша школа ЮНЕСКО з'явилися в 60-х роках ХХ ст., а саме у 1967р. такою школою стала спеціалізована школа №82 ім. Т.Г. Шевченка. До неї в 1984 р. приєднується гімназія № 109 ім. Т.Г.Шевченка, а згодом у 1986 р. –долучається гімназія № 39².

Станом на початок 2021 року в Україні до складу ПАШ ЮНЕСКО входять 78 загальноосвітніх навчальних закладів із різних регіонів країни, що реалізують проєкти в рамках програмної діяльності ЮНЕСКО, ще більше 10 – це ті, заявки яких розглядаються на участь у проєкті. Більшість з них знаходяться в місті Києві – 38 загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва, серед яких НВК Міжнародний ліцей «МАУП», є асоційованими школами ЮНЕСКО, для яких характерна:

- висока якість освіти;
- інноваційна діяльність;
- гармонізація відносин між вчителем та учнем;
- демократичність та розвиток самоврядування;

¹ Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.

² UNESCO Associated Schools Network – Режимдоступу:<https://aspnet.unesco.org/en-us/>

- високий авторитет;¹

Найактивніше участь у Проєкті асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні беруть загальноосвітні навчальні заклади міст Києва, Одеси, Дніпропетровська, Львова. Пріоритетними цілями асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні сьогодні є виховання дітей і молоді у дусі миру, демократії, толерантності, прав людини і взаєморозуміння між народами через реальне співробітництво і взаємозбагачення культур, через партнерство в системі Організації Об'єднаних Націй.

За весь період участі шкіл у ПАШ ЮНЕСКО було зроблено чимало, а саме участь у міжнародних проєктах та конференціях, створення українознавчих акцій, проведення Шевченківських днів та Днів української культури в інших країнах, закладання пам'ятника дочці Ярослава Мудрого – Анні Ярославні, королеві Франції, у м. Санлісі та багато інших².

Також варто зазначити, що школи ЮНЕСКО є брендом освіти. Це школи, які виховують у молоді усвідомлене почуття причетності і відповідальності за наш спільний дім – Землю, за всіх нас – Людство, формуючи таким чином людину зі стійкою громадянською позицією – Людина Світу³.

Учні та вчителі, які беруть участь в даній програмі, відкривають багато можливостей для співпраці з метою розробки інноваційних освітніх підходів, методик і матеріалів, починаючи з місцевого і закінчуючи глобальним рівнем.

Основними цілями Проєкту в Україні є: «Вивчення, впровадження і поширення позитивного досвіду в системі освіти і виховання; створення умов для творчого і наукового розвитку вчителів і викладачів навчальних закладів, що входять в систему асоційованих шкіл ЮНЕСКО; розвиток

¹ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко.Київ : Київ. обл. бібл. для юнацтва. 2016. 35 с

²Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

³ ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко.Київ : Київ. обл. бібл. для юнацтва. 2016. 35 с

міжкультурної комунікації та сприяння зміцненню миру; створення додаткових можливостей для розвитку міжнародних контактів шкіл ЮНЕСКО»¹.

Національним координаційним центром асоційованих шкіл ЮНЕСКО розроблено Положення «Про реалізацію в Україні проєкту «Асоційовані школи ЮНЕСКО». Воно затверджено Міністерством освіти України та погоджено з Комісією України у справах ЮНЕСКО.

Діяльність асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні має надзвичайно важливе значення, оскільки саме вони формують в учнівській молоді активну громадську позицію, також спонукають до прийняття самостійних рішень. Проведення різних наукових конкурсів, конференцій, круглих столів дозволяють учням не тільки проявляти творчість, самореалізовувати себе, а й формує у них такі якості, як толерантність, людяність, рівноправність, виховує в них повагу до власної та світової культури².

Загалом пріоритетами співпраці України з ЮНЕСКО на сьогодні є: у галузі освіти – завдання та цілі, визначені на Дакарському форумі “Освіта для всіх” (2000 р.) і, зокрема, забезпечення якісної освіти для всіх, на всіх рівнях та навчання протягом усього життя; науки – вироблення на основі досліджень, що здійснюються у сфері соціальних і гуманітарних, точних і природничих наук, ґрунтовних рекомендацій для ухвалення рішень відповідними керівниками та політиками; комунікації та інформації – отримання інформації та знань шляхом доступу до засобів масової інформації та використання нових інформаційних і комунікаційних технологій, а також питання свободи слова та преси³.

В честь проголошення Генеральною Асамблеєю ООН: «2010 року Міжнародним роком біорізноманітності та Міжнародним роком зближення

¹ Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.

² Education for all 2000-2015: achievements and challenges Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf>.

³ Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/merezha-asocijovanih-shkil-yunesko>

культур, 25-27 вересня 2010 р. відбулася XII Всеукраїнська конференція учнів асоційованих шкіл ЮНЕСКО «Земля – наша спільна домівка: на шляху до збереження біорізноманітності та зближення культур». Конференція відбулася в дитячому санаторно-оздоровчому центрі «Ласпі» (м. Севастополь) під егідою Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, а також за сприяння Міжуніверситетської мережі кафедр ЮНЕСКО та їхніх партнерів «Культура миру через комунікацію» у форматі пілотної рольової гри Національна модель ЮНЕСКО»¹.

У цьому контексті, з погляду діяльності ЮНЕСКО та співпраці з нею України, необхідно підкреслити важливість найтіснішого зв'язку між освітою, наукою і культурою на основі всебічної реалізації можливостей комунікування в умовах сучасного інформаційного суспільства. З цією метою була створена Група високого рівня з питань діалогу між культурами, засобами освіти, науки, культури, інформації та комунікацій, а 2010 рік проголосили Міжнародним роком зближення культур².

У плані реалізації цієї місії особливе значення має Програма ЮНЕСКО «На шляху до культури миру», головним методологічним і стратегічним орієнтиром якої є забезпечення переходу від культури війни і насильства до культури миру, толерантності, міжнаціональної та міжконфесійної злагоди, діалогу культур, народів і цивілізацій. Для розв'язання комплексних і багатопланових завдань освітнього, наукового, культурного й інформаційного профілів ЮНЕСКО сконцентрувала зусилля на таких програмах, як «Розширення прав і можливостей людей на основі доступу до інформації і знань із наданням особливої уваги свободі вираження думок» і «Сприяння розвитку комунікацій та розширення використання інформаційних технологій у галузі освіти, науки і культури». Такі глибокі за

¹ Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/merezha-asocijovanih-shkil-yunesko>

² Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.

своєю суттю всебічні підходи ЮНЕСКО до освітніх, наукових, культурних і мережевих процесів у сучасних умовах враховують реалії глобалізованого світу, сприяють збереженню і зміцненню діалогу між його різними регіонами і спільнотами¹.

Україна як держава-член ЮНЕСКО стратегічно орієнтована на сприяння розширенню міжнародної співпраці наукових, освітніх і культурних інституцій шляхом забезпечення їхньої участі у програмній діяльності Організації.

Активну участь у співробітництві України з ЮНЕСКО відіграють вищі навчальні заклади, які залучилися до проєкту під назвою UNITWIN (кафедри ЮНЕСКО). Історія інституту кафедр ЮНЕСКО бере свій початок у 1991 році, коли Генеральна конференція ЮНЕСКО на своїй 26-й сесії висловила за розвиток міжуніверситетської співпраці за основними напрямками діяльності організації і вже в наступному, 1992 р. заснувала в цих цілях програму UNITWIN. У перекладі на українську мову - це «схема мережі додаткової університетської освіти» (дослівно - університетської освіти-близнюка)².

Завдяки цій мережі вищі навчальні та науково-дослідні установи по всьому світу об'єднують свої ресурси, як людські, так і матеріальні, для вирішення нагальних проблем та сприяння розвитку свого суспільства. У багатьох випадках мережі та кафедри слугують центрами мислення та мостами між науковими колами, громадянським суспільством, місцевими громадами, дослідженнями та розробкою політики. Вони виявилися корисними для інформування політичних рішень, створення нових навчальних ініціатив, створення інновацій шляхом досліджень та сприяння збагаченню існуючих університетських програм, одночасно сприяючи культурному різноманіттю. У областях, де не вистачає досвіду, кафедри та

¹Участь України у діалозі ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. URL : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/639>

²Кафедри ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу:<https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/kafedri-yunesko>

мережі перетворилися на полюси досконалості та інновацій на регіональному чи субрегіональному рівнях.

Ця програма ЮНЕСКО служить основним засобом розбудови потенціалу вищої освіти та науково-дослідних установ шляхом обміну у душі міжнародної солідарності.

Програма UNITWIN включає підготовку, проведення досліджень і обмін викладачами, а також служить платформою для обміну інформацією у всіх основних областях, що входять в компетенцію ЮНЕСКО. Вона спрямована на розвиток міжуніверситетської співпраці та розширення участі в ній вищих навчальних закладів країн, що розвиваються і країн перехідного періоду. Актуальність і ефективність на національному, регіональному та глобальному рівнях відносяться до основних цілей програми. Досить швидко проекти UNITWIN в державах-членах ЮНЕСКО підтвердили свою значимість у відношенні створення інноваційних навчальних програм і формування нових ідей на основі проведення досліджень і аналітичної роботи¹.

UNITWIN сприяла вдосконаленню існуючих університетських програм шляхом включення в них контенту, що враховує останні досягнення, надання їм більшого культурного розмаїття і використання сучасних освітніх технологій².

На даний момент у рамках Програми функціонує 851 установ у 115 країнах, що сприяє міжнародному міжвузівському співробітництву та встановленню мереж для підвищення інституційного потенціалу шляхом обміну знаннями та спільної роботи. Програма підтримує створення кафедр ЮНЕСКО та мереж UNITWIN у ключових пріоритетних сферах, що належать до галузей компетенції ЮНЕСКО – тобто в галузі освіти, природничих та суспільних наук, культури та комунікацій³.

¹ UNESCO/ UNITWIN Chairs Programme – Режим доступу: http://unesco.kpi.ua/?page_id=13

² Education for all 2000-2015: achievements and challenges Електронний ресурс – URL:<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf>. (дата звернення 20.10.2021).

³Кафедри ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу:<https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/kafedri-yunesko>

Завдяки діяльності програми «UNITWIN» при ВНЗ та наукових закладах України функціонують спеціалізовані кафедри, які сприяють розвитку міжнародної наукової співпраці. Програма допомагає: «покращати діяльність вищих навчальних закладів, подолати прогалину знань, мобілізувати університетський досвід і співпрацювати у рамках Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року»¹.

Мета кафедр і мереж ЮНЕСКО - стати центрами передового досвіду, а для цього необхідно:

- бути на вістрі знань, демонструвати високий рівень ноу-хау в своїй області;
- проводити наукові дослідження, що стимулюють співпрацю науки з промисловістю і сферою послуг;
- освоювати нові технології з тим, щоб забезпечити високий рівень науково-освітньої роботи в своїй сфері;
- системно використовувати державні та приватні ресурси, домагаючись їх раціональному застосуванню;
- підтримувати тісний контакт з бізнесом, втілюючи результати досліджень в ділову практику;
- робити акцент на інноваціях, створюючи заділ на майбутнє;
- активно розробляти і впроваджувати нові освітні технології, наприклад створюючи передові програмні засоби;

На сьогоднішній день в вищих навчальних закладах та наукових установах України діє 10 кафедр ЮНЕСКО. Основні проєкти, над якими вони працюють, стосуються глобальних проблем сучасності: сталого розвитку, проблем народонаселення, прав людини, довкілля, новітніх технологій, демократії тощо².

У своїй діяльності кафедри спрямовані на розвиток лінгвістики, філософію людського спілкування, застосування інформаційних і

¹ UNESCO/ UNITWIN Chairs Programme – Режимдоступу: http://unesco.kpi.ua/?page_id=13

² Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

комунікаційних технологій в освіті, кріобіології, превентивної освіти і соціальної політики, екології, техногенних регіонів, клітинної і молекулярної нейробіології.

Кафедри ЮНЕСКО почали активно грати свою роль в процесі розвитку міжнародної освіти, яка стає все більш важливою складовою частиною глобалізації. По суті, це процес двосторонньої спрямованості, оскільки він є як джерелом надходження зарубіжного нового досвіду, так і можливістю брати участь в міжнародних програмах і проєктах, інтернаціональній взаємодії в сфері освіти в цілому. Порівняно недавно увійшов у широкий вжиток термін «глобалізація», який сьогодні став одним з найбільш часто вживаних в описах соціально-політичних процесів сучасного світу, а сама концепція глобалізації отримала широке поширення. В ході її розвитку склалися поняття глобальної економіки, глобальної екології і разом з ними - далеко не в останню чергу – глобальної освіти¹.

На сьогоднішній день в Україні у ВНЗ та наукових закладах створено і діють 10 кафедр ЮНЕСКО у галузях філософії людського спілкування, застосування інформаційних та комунікаційних технологій в освіті, превентивної освіти та соціальної політики, екології техногенних регіонів, кріобіології, прав людини і демократії²:

- Кафедра ЮНЕСКО «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті» Міжнародного науково – технічного університету (м.Київ) 1995 р.
- Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П.Василенка (м.Харків) 1996 р.
- Кафедра ЮНЕСКО «Права людини, мир, демократія, толерантність та міжнародне взаєморозуміння» при Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (м.Київ) 1998 р.

¹UNESCO World Heritage List.UNESCO : site. URL: <http://whc.unesco.org/en/list>

²UNESCO – Режим доступу: <https://en.unesco.org/>

- Кафедра ЮНЕСКО з питань кріобіології на базі Інституту проблем кріобіології та кріомедицини НАН України (м.Харків) 1998 р.
- Кафедра ЮНЕСКО «Вища технічна освіта, прикладний системний аналіз та інформатика» на базі Національного технічного Університету України «КПІ» (м.Київ) 1999 р.
- Кафедра ЮНЕСКО «Екологічно чисті технології» на базі Харківського національного автомобільно-дорожнього технічного університету (м.Харків) 2000 р.
- Кафедра ЮНЕСКО «Нові інформаційні технології в освіті для всіх» Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН України та МОН України (м.Київ) 2002 р.
- Кафедра ЮНЕСКО «Духовно-культурні цінності виховання та освіти» на базі Інституту духовного розвитку людини Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля (м. Луганськ/переміщено до м.Київ) 2009 р.
- Кафедра ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України (м.Київ) 2016 р.
- Кафедра ЮНЕСКО «Наукова освіта» на базі Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (м.Київ) 2021 р¹.

Щодо діяльності Кафедр ЮНЕСКО, то кожна з них активно розвивається. Важливо приділити увагу діяльності Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України. Її історія розпочалася: «25 жовтня 2016 року Генеральний директор ЮНЕСКО Ірина Бокова підписала Угоду між ЮНЕСКО та Національною академією педагогічних наук України про створення кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття». Головною метою діяльності кафедри є

¹ Постійне представництво України при ЮНЕСКО Електронний ресурс– Режим доступу:<https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/kafedri-yunesko>

забезпечення інтегрованої системи здійснення досліджень, професійної підготовки, а також збір інформації та документації з проблем педагогіки та освіти дорослих, що сприятиме співпраці між передовими, міжнародно визнаними дослідниками та викладачами Академії й інших інституцій в Україні, Європі, Північній Америці, а також в інших регіонах світу»¹.

Основні завдання кафедри полягають у тому, щоб:

- сприяти створенню мереж для обміну знаннями і кращими взірцями практичного досвіду, шляхом організації заходів, створення бази даних та спеціального веб-сайту, а також підготовки і поширення публікацій, у тому числі он-лайн;
- розробити спільно з партнерами нові програми на рівні вищої і післядипломної освіти з підготовки й перепідготовки науково-педагогічного персоналу, а також освіти дорослих впродовж життя та забезпечити відповідну підготовку;
- сприяти створенню мережі закладів, спільноти викладачів, дослідників та студентів у галузі професійно-педагогічної освіти і освіти дорослих;
- сприяти створенню мереж для обміну знаннями і кращими взірцями практичного досвіду, шляхом організації заходів, створення бази даних та спеціального веб-сайту, а також підготовки і поширення публікацій, у тому числі он-лайн;
- тісно співпрацювати з ЮНЕСКО у межах відповідних програм і заходів, а також з іншими Кафедрами ЮНЕСКО;
- поширювати знання й надавати підтримку у розробленні й імплементації національних стратегій і планів щодо професійної підготовки та розвитку вчителів, а також освіти дорослих впродовж життя².

¹Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» №1, 2020: наук.журнал / голов. ред. Г.І. Сотська. – Київ: ТОВ «Талком», 2020. – 83 с.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal>

²Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» №2, 2020: наук.журнал / голов. ред. Г.І. Сотська. – Київ: ТОВ «Талком», 2020. – 87 с[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal>

Також на кафедрі розпочато роботу щодо впровадження та розробки Концепції діяльності кафедри, проведення тренінгів, конференцій, круглих столів для батьків, педагогічних працівників, волонтерів, метою яких є сприяння розширенню співробітництва з українськими науковими, освітніми і культурними інституціями шляхом забезпечення їх участі у програмній діяльності ЮНЕСКО. Кафедра ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» активно співпрацює з іншими регіональними кафедрами ЮНЕСКО. Також тісно співпрацює з освітніми та науковими закладами, міжнародними організаціями у сфері неперервної освіти¹.

Вагомою подією в 2020 р. стало заснування видання Вісника Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», який активно розвивається і формує коло молодих науковців. Мета видання спрямована на розширення співпраці держав і народів у галузі освіти, науки і культури. Проблематикою видання журналу Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» є аналіз та поширення інформації про наукові дослідження у сфері неперервної професійної освіти, педагогічної освіти та освіти дорослих, вирішення проблеми імплементації національних стратегій і планів щодо розвитку неперервної професійної освіти впродовж життя, обмін знаннями та інноваційним практичним досвідом розвинених країн світу, розширення термінологічного поля за основними напрямками діяльності Кафедри ЮНЕСКО².

Програма кафедр UNITWIN/ЮНЕСКО відкриває можливості для вищої освіти та дослідницької спільноти об'єднати зусилля з ЮНЕСКО, щоб внести свій внесок у реалізацію своєї програми та досягнення цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ). Програма охоплює навчання, дослідження та обмін науковцями та пропонує платформу для обміну інформацією у всіх сферах,

¹Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» №2, 2020: наук.журнал / голов. ред. Г.І. Сотська. – Київ: ТОВ «Талком», 2020. – 87 с.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal>

²Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» №1, 2020: наук.журнал / голов. ред. Г.І. Сотська. – Київ: ТОВ «Талком», 2020. – 83 с.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal>

що належать до компетенції ЮНЕСКО. Більшість з проєктів є міждисциплінарними і міжгалузевими та залучають усі програмні сектори ЮНЕСКО, за активної співпраці своїх офісів, інститутів та центрів на місцях. Національні комісії грають важливу роль, сприяючи популяризації програми на національному рівні, сприяючи її виконанню та оцінці його впливу. Оскільки вона має суто багатогалузевий характер, Програма кафедр UNITWIN/ЮНЕСКО є однією з найбільш міжгалузевих програм Організації¹.

Отже, на сьогоднішній день міжнародне співробітництво в сфері вищої освіти змінює свої форми і види діяльності. Воно формується в трьох основних напрямках: досягнення рівня вищої освіти, який відповідає потребам сучасного суспільства; вдосконалення національних освітніх систем; підготовка кваліфікованих кадрів для інноваційного розвитку. Взаємодія держав і ЮНЕСКО в сфері вищої освіти стає більш динамічною, з'являються нові форми і напрями такого співробітництва, які сконцентровані на нормотворчій діяльності, а також розробці відповідної політики та стратегії, спрямовані на вирішення питань, що виникають під впливом глобалізації в сфері вищої освіти.

3.2 Освітні та наукові програми ЮНЕСКО і участь в них України

ЮНЕСКО є єдиною організацією в системі ООН, яка має повноваження щодо фундаментальних наук. Цей мандат передбачає зобов'язання ЮНЕСКО сприяти багатосторонньому, міжнародному та регіональному співробітництву для підготовки фахівців з країн, що розвиваються, до університетської наукової освіти та фундаментальних досліджень у чотирьох основних галузях фундаментальних наук, а саме математики, фізики, хімії та біології. Проєкти, які мають бути реалізовані у цих та інших міждисциплінарних сферах, відбираються з огляду на вплив, який вони матимуть на зміцнення національного потенціалу, надання

¹ UNESCO/ UNITWIN Chairs Programme – Режимдоступу: http://unesco.kpi.ua/?page_id=13

доступу до поточної наукової інформації, розвиток людських ресурсів та їх реальний чи потенційний вплив на сталий розвиток.

Організація працює над просуванням науки в інтересах миру, сталого розвитку, безпеки та добробуту людей у тісній співпраці з державами-членами та різноманітними партнерами. Це єдине спеціалізоване агентство Організації Об'єднаних Націй, яке в аббревіатурі символізується символом "S", і має особливий мандат для науки. Порядок денний для сталого розвитку на період до 2030 року є значним кроком уперед у визнанні внеску науки, техніки та інновацій (НТІ) у сталий розвиток. Рішення сучасних глобальних викликів, таких як зміна клімату та безробіття молоді, потребують багатогалузевої відповіді, і в цьому плані ЮНЕСКО мобілізує наукові знання в контексті свого багатопрофільного мандату в галузі освіти, культури, соціальних та гуманітарних наук та комунікацій¹.

З моменту свого заснування в 1945 р. ЮНЕСКО виступала каталізатором створення багатьох нині провідних наукових спілок та органів, таких як ЦЕРН; та ініціативи, що мають далекосяжні наслідки для сталої безпеки та добробуту людини. ЮНЕСКО діє як платформа для обміну ідеями та встановлення стандартів; каталізує міжнародне співробітництво в галузі науки; сприяє діалогу між науковцями та політиками; зміцнює потенціал у науці².

Серед ключових питань, які охоплює діяльність організації: «проблеми дискримінації в галузі освіти і неписьменності; вивчення національних культур та підготовка національних кадрів; проблеми соціальних наук, геології, океанографії і біосфери. Серед 313 основних масштабних програм, що постійно передбачаються середньостроковими планами ЮНЕСКО, три належать до освіти, не враховуючи різноманітні комплексні складові інших програм. Перша масштабна програма ЮНЕСКО – «Освіта для всіх». Вона об'єднує програми та підпрограми, спільною метою яких є: «сприяння

¹ Національна комісія України з питань ЮНЕСКО : сайт. URL: <http://unesco.org.ua/ua/about/activity>

²Баланок Ю.С. Європейський та український досвід збереження культурної спадщини / Ю.С. Баланок // Освіта регіонів. Політологія. Психологія. Комунікації. – К.: Університет «Україна». – 2014. – №4(37). – С. 34-38

здійсненню права на освіту для всіх як у плані рівного доступу до освіти, так і в плані можливостей успішного навчання. Можна сказати, що ця програма є головною освітньою програмою ЮНЕСКО, тому що в межах її реалізації здійснюються заходи, безпосередньо спрямовані на досягнення стратегічної мети – ліквідацію неписьменності»¹.

В усьому світі налічується понад 1 млрд. неписьменних, і, попри зусилля як ЮНЕСКО, так і національних урядів щодо зменшення їхньої кількості, ці дані постійно зростають і в абсолютному, і у відносному вираженні. Особливу увагу організація приділяє розробці та втіленню в життя конкретних і ефективних заходів для викоренення неписьменності. Дана проблема починаючи з 60-х років стала об'єктом діяльності ЮНЕСКО. Ініціатива цього належала делегації УРСР, яка разом з делегаціями Малі та МНР внесла відповідну резолюцію на розгляд XII сесії Генеральної конференції. «Демократизація освіти» – підпрограма, спрямована на: «вивчення загальних проблем розвитку освітніх систем і розробку теоретичних та практичних підходів щодо їх реформування або вдосконалення, тоді як в інших підпрограмах проблеми освіти розглядаються в їх різноманітних конкретних аспектах: боротьба з неписьменністю через загальне охоплення початковою освітою; навчання дорослих; жінка й освіта; неперервна освіта та ін.»².

Головним завданням програми «Освіта для всіх» є: «втілення в життя права на освіту, яке розглядається ЮНЕСКО, по-перше, як фундаментальне право кожної людини незалежно від її віку, статі, соціального становища, етнічної чи расової належності і, по-друге, як неодмінна умова соціального прогресу. На практичне впровадження цієї програми витрачається приблизно 30% коштів, які направляються на програму освіти взагалі; майже половину з цієї третини поглинають програми щодо ліквідації неписьменності в країнах,

¹ЮНЕСКО: діяльність в сфері освіти Електронний ресурс – Режим доступу:<http://kimo.univ.kiev.ua/MOrg/36.htm>

² ЮНЕСКО: діяльність в сфері освіти Електронний ресурс – Режим доступу:<http://kimo.univ.kiev.ua/MOrg/36.htm>

що розвиваються». Програма передбачає заходи щодо координації дій державами-членами, підтримку їх зусиль і ініціатив, сприяння регіональному та міжнародному співробітництву»¹.

Ліквідація масової неписьменності у країнах «третього світу» є нагальною потребою, яка спонукає ЮНЕСКО брати активну участь у підготовці працівників освіти: вчителів навчальних закладів; працівників, що займаються розповсюдженням письменності; спеціалістів широкого профілю з метою охоплення навчальним процесом як дітей, так і дорослих; персоналу для роботи в сільській місцевості; вихователів дітей дошкільного віку; спеціалістів у галузі агітації та мотивації до навчання. «Приблизно 35-40% загального бюджету, що виділяється на освітні цілі, традиційно направляються у підрозділи, що знаходяться поза штаб-квартирою ЮНЕСКО, тобто у відповідь на конкретні запити і пропозиції національних урядів або інших інститутів національного чи субрегіонального рівня»².

Другою за масштабами і не менш важливою програмою – «Розробка та втілення політики в галузі освіти». Заходи які передбачені в ній, спрямовані на підтримку діяльності держав-членів щодо розробки послідовної, практично та теоретично збалансованої політики в галузі освіти, а також створення відповідних інфраструктур та пошуку коштів, необхідних для успішного функціонування освітніх систем³.

Підводячи підсумок, потрібно зазначити, що ця програма має на меті створення сприятливих політичних та матеріальних умов для втілення в життя двох інших, пов'язаних з нею масштабних програм: «Освіта для всіх» і «Освіта, підготовка кадрів і суспільство». В її рамках передбачаються заходи, що спрямовані на фундаментальні аспекти розвитку освітніх систем: «політика, планування та фінансовий моніторинг у галузі освіти; теоретична

¹ Information for All Programme. UNESCO, 2000. URL: <http://www.unesco.org/ifap>

² Гриценчук О. Досвід і напрями діяльності інформаційної освітянської мережі ЮНЕСКО для розвитку освітніх процесів України. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : збірник наук. праць. Київ : Ашіка. 2004. С. 199–204.

³ Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349.

розробка загальної стратегії розповсюдження письменності; створення універсальної системи критеріїв та рекомендацій стосовно розвитку освіти; зміст і методи навчання, дослідження і педагогічні новації; координація шкільного і позашкільного навчальних процесів; а також суто практичних, навіть утилітарних аспектів цієї проблеми: мобілізація та оптимальне застосування коштів; розвиток педагогічної та суміжних наук з метою оновлення навчального процесу та підвищення його ефективності; шкільне будівництво; ергономіка навчальних приміщень; навчальні матеріали та обладнання»¹.

Останньою освітньою програмою є – «Освіта, підготовка кадрів і суспільство» – яка поєднує заходи та дослідницькі проекти, що стосуються основних напрямів взаємодії між діяльністю у галузі освіти і процесами, що відбуваються у суспільстві таких як: «освіта й економіка; освіта й проблеми її соціальної адаптації; освіта і сфера праці; освіта і культура; освіта, наука і техніка; освіта і комунікація; освіта і спорт»².

Отже, оцінюючи діяльність ЮНЕСКО в галузі освіти, а зокрема у галузі ліквідації неписьменності, важливо підкреслити, що вона досить ефективна, хоч і є локальною за своїм характером. Головних зусиль у цій справі повинні докладати: «уряди зацікавлених держав, а ЮНЕСКО все ж таки має бути насамперед координаційним штабом і центром акумулювання світового досвіду, який свідчить про те, що для успішного вирішення питань освіти необхідні передусім завоювання повної економічної незалежності і докорінні соціально-економічні перетворення, які дають змогу мобілізувати національні ресурси на розв'язання цих важливих проблем»³.

Важливою віхою співробітництво України з ЮНЕСКО є орієнтація на сприяння розширенню міжнародного співробітництва наукових, освітніх і

¹ ЮНЕСКО: діяльність в сфері освіти Електронний ресурс – Режим доступу:<http://kimo.univ.kiev.ua/MOrg/36.htm>

² Information for All Programme. UNESCO, 2000. URL: <http://www.unesco.org/ifap>

³ ЮНЕСКО: діяльність в сфері освіти Електронний ресурс – Режим доступу:<http://kimo.univ.kiev.ua/MOrg/36.htm>

культурних інституцій шляхом забезпечення їх участі у програмній діяльності Організації. Основною метою даного співробітництва є зміцнення інтелектуального потенціалу країни та залучення його до загальносвітових процесів у гуманітарній сфері, а також використання в національних інтересах можливостей ЮНЕСКО та міжнародного досвіду в галузях її компетенції¹. Про це свідчить залучення протягом останніх років українських фахівців та установ до масштабних проєктів у таких сферах, як забезпечення сталого розвитку, збереження світової інформаційно-цифрової спадщини, інформаційного суспільства, демократизація кіберпростору, формування нової глобальної екологічної етики, збереження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини в умовах глобалізації².

Міжнародні наукові програми ЮНЕСКО мають багаторічний досвід мобілізації найкращих доступних фундаментальних та прикладних наук у своїх галузях для обслуговування держав-членів. Вони працюють над розвитком: міжнародне співробітництво, створення мереж та обмін знаннями; дослідження, моніторинг та отримання знань; людські та інституційні можливості та освітні ініціативи; обґрунтована політика та управління; відповіді на запити держав-членів про технічну допомогу; поінформованість щодо наукових питань серед політиків та широкої громадськості. Існують такі програми: Міжурядова гідрологічна програма (МГП); Програма «Людина і біосфера» (МАВ); Міжнародна програма географії та геопарків (IGGP); Міжнародна програма фундаментальних наук (IBSP).³

Крім того, програма ЮНЕСКО «Місцеві та корінні системи знань» (LINKS) сприяє знанням місцевих та корінних народів та їх включенню у глобальні процеси кліматичної науки та політики, а її Всесвітня програма

¹Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349.

² Національна комісія України з питань ЮНЕСКО : сайт. URL: <http://unesco.org.ua/ua/about/activity>

³ Артемова В.Я. Участь українських вчених у здійсненні міжнародної наукової програми ЮНЕСКО «Міжурядова океанографічна комісія» Електронний ресурс – Режим доступу:<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49246/44Artemova.pdf?sequence>

оцінки вод (WWAP) дає актуальну, своєчасну та надійну інформацію у різних галузях розробка та управління водними ресурсами. Ці програми підтримуються розгалуженими мережами та отримують користь від конкретного досвіду, отриманого від визначених об'єктів ЮНЕСКО: біосферних заповідників, Глобальних геопарків ЮНЕСКО та природних об'єктів, занесених до списку Світової спадщини¹.

На додаток до цих програм, орган з функціональною автономією в рамках ЮНЕСКО виконує конкретний мандат з наук про океан: Міжурядова океанографічна комісія (МОК-ЮНЕСКО). Сектор природничих наук також реалізує свої програми через: Міжнародний центр теоретичної фізики АбдусаСалама (ІСТР) (посилання зовнішнє) у Трієсті, Італія; Інститут статистики ЮНЕСКО, в Монреалі, Канада; та мережа з більш ніж 50 асоційованих центрів у галузях води, відновлюваної енергетики, наукової політики, біотехнологій, геологічних наук, фундаментальних наук та дистанційного зондування. Понад 250 кафедр університету ЮНЕСКО/UNITWIN пов'язані з наукою².

Одним з головних досягнень Конференції з навколишнього середовища та розвитку в Ріо став Порядок денний 21, міжнародна програма дій щодо глобального сталого розвитку у XXI столітті. Завдяки своєму широкому мандату та багаторічному досвіду ЮНЕСКО бере участь у багатьох аспектах подальшої діяльності UNCED, з особливим акцентом на Порядок денний 21 та конвенції про біологічне різноманіття та зміну клімату. Тому у секторі природознавства ЮНЕСКО пріоритет надається виконанню рекомендацій Порядку денного 21 шляхом просування багатопрофільних наукових програм, які поєднують навчання, інформацію та дослідження та є на стику навколишнього середовища та розвитку³.

Особлива увага також приділяється сприянню викладання (особливо на університетському рівні) та дослідженням фундаментальних наук та техніки.

¹Programme eContent. European Commission : site. URL: <http://cordis.europa.eu/econtent>

²UNESCO/ UNITWIN Chairs Programme – Режимдоступу: http://unesco.kpi.ua/?page_id=13

³UNESCO World Heritage List.UNESCO : site. URL: <http://whc.unesco.org/en/list>

Проблеми довкілля та розвитку були основним напрямком роботи Організації протягом останніх 50 років. Починаючи з Програми «Аридні зона» у 1951 році, було розпочато численні програми ЮНЕСКО для вирішення потреб досліджень, освіти, навчання та політики, що стосуються конкретних проблем довкілля та розвитку, таких як управління водними ресурсами та збереження біологічного різноманіття та екологічних систем, таких як островів, тропічних лісів і посушливих земель¹.

Діяльність Міжурядової океанографічної комісії (МОК), у якій у 2002 році брали участь 129 країн, зосереджена переважно на звуженні невизначеності щодо ролі океану в кліматі та глобальних системах. У відповідь на Порядок денний 21 МОК прийняв нові стратегії та плани дій, особливо в галузі океанографії. МОК розробив глобальні та регіональні програми океанічної науки, що стосуються живих і неживих ресурсів, а також досліджень та моніторингу забруднення моря, також підвищив ефективність Міжнародної системи попередження про цунамі в Тихому океані. Він також організовує навчання та допомогу, надає інформацію разом з ВМО прибережним та острівним державам-членам про події в океанах та прилеглих морях через щоквартальний «Бюлетень продуктів Інтегрованої глобальної системи океанічних послуг», попередник Глобального океанічного спостереження Система (GOOS).².

Під егідою ЮНЕСКО в листопаді 1971 року було створено програму «Людина і біосфера» – МАБ (від англ. Man and the Biosphere). Її метою було продовження розвитку наукових досліджень, покликаних поліпшити взаємодію людини з її природним оточенням, сприяння раціональному управлінню природними ресурсами і забезпеченню їх збереження,

¹ Ляшенко М. А. Политика и деятельность ЮНЕСКО в области образования (вторая половина XX века). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / М. А. Ляшенко. – М., 2001. – С. 9. 5. Перспективы. – Т. XXX. – № 2. – 2000. – С. 8.

² Артемова В.Я. Участь українських вчених у здійсненні міжнародної наукової програми ЮНЕСКО «Міжурядова океанографічна комісія» Електронний ресурс – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49246/44Artemova.pdf?sequen>

формування високо кваліфікованих кадрів у даній галузі та розповсюдження і оприлюднення отриманих знань¹

Програма МАБ, яка є оригінальною за своїм підходом, гнучкою за виконанням, децентралізованою за реалізацією, дає змогу всім країнам учасникам поступово просуватися вперед у вирішенні проблем сталого розвитку, гармонізації взаємодії суспільства з природним середовищем. Її автономія дозволяє використовувати дані, одержані в межах програми різними країнами, інтенсифікуючи зв'язки щодо кооперації, встановлені на регіональному і міжнародному рівнях.

Згідно з рекомендацією «Міжнародної координаційної ради з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» – керівного органу програми і відповідним рішенням Генеральної конференції ЮНЕСКО, а також з огляду на прохання Комісії Української РСР у справах ЮНЕСКО, Президія АН УРСР 24 грудня 1973 р. постановою № 477 створила при Академії наук УРСР Національний комітет України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (НК МАБ України). Було затверджено персональний склад Комітету, положення про нього, основні напрями роботи і визначено його першочергові функції»².

Варто підкреслити, що НК МАБ України є одним із найстаріших в Європі, який досить відомий і користується великою повагою серед закордонних колег. Під його егідою вже близько 45 років у державі успішно реалізується програма ЮНЕСКО «Людина і біосфера». Комітет є органом, що координує дослідження вчених України в рамках цієї довгострокової міжурядової і міждисциплінарної програми³.

Україна багата на природні ресурси, індустріальна країна, перед якою постають численні екологічні проблеми, пов'язані зі станом навколишнього

¹Загородній, А.Г. ; Черінко, П.М. ; Полторацька, Т.В. Національна мережа біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні (до 40-річчя Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера») Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/68893>

²Постанова АН УРСР від 24.12.73 № 477 Про створення при Академії наук УРСР Національного комітету Української РСР з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера. — Архів Президії НАН України.

³Загородній, А.Г.;Черінко, П.М.; Полторацька, Т.В. Національна мережа біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні (до 40-річчя Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера») ULR – <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/68893> (дата звернення 2.11.2021)

середовища. Саме міждисциплінарний підхід до вивчення та управління природними ресурсами дав можливість НК МАБ України розробляти для владних структур наукові рекомендації щодо сталого використання і захисту наземних, водних та морських екосистем.

Комітетом було ініційовано широкомасштабне наукове обговорення проблем і засад сталого розвитку країни в світлі рекомендацій ООН. Діяльність комітету відповідає основним цілям Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера». Пріоритетним напрямом роботи Комітету завжди були питання наукового обґрунтування перспективного заповідання території України, насамперед, створення і забезпечення належного функціонування національної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО¹.

Мережу біосферних резерватів ЮНЕСКО Україні було організовано з метою: «охорони, раціонального використання та відновлення природних основ життя і здоров'я людини, збереження біотичного і ландшафтного різноманіття з урахуванням положень Севільської стратегії для біосферних резерватів ЮНЕСКО та Положення про Всесвітню мережу біосферних резерватів ЮНЕСКО. Враховувалися також наукові рекомендації щодо природної зональності території України, зокрема у природних зонах і транскордонних регіонах»².

Значна увага приділялася різноплановим науковим дослідженням щодо з'ясування тенденцій трансформації екосистем біосферних резерватів під впливом зміни клімату. Так, на 36-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (25 жовтня – 10 листопада 2011 р., Париж) розглядалося і було схвалено Дрезденську декларацію щодо біосферних резерватів і зміни клімату³.

В Україні на сьогоднішній день створена і функціонує: «Національна мережа біосферних резерватів ЮНЕСКО, яка складається з восьми об'єктів, в тому числі трьох транскордонних – двох тристоронніх та одного

¹ Що таке програма ЮНЕСКО «Людина та біосфера». — К.: Наук.думка, 1984. — 32 с.

² UNESCO, 1996. Biosphere Reserves: The Seville Strategy and the Statutory Framework of the World Network.

³ Загородній, А.Г. ; Черинько, П.М. ; Полторацька, Т.В. Національна мережа біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні (до 40-річчя Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера») Електронний ресурс – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/68893>

двостороннього. Загальна площа біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні становить близько 5 тис. км², що відповідає 0,8 % загальної площі території країни. Вони репрезентують практично всі регіони держави»¹.

Українськими науковцями було зроблено широкий комплекс науково-дослідницьких океанографічних робіт, що стосувалося проєктів: «ТОГА (Тропічний океан і глобальна атмосфера), ВОСЕ (експеримент з вивчення циркуляції Світового океану), КЛАЙВЕР (Кліматичні зміни і прогнозування), ГУС (Глобальна система контролю за океаном), ГЛОБЕК (Динаміка глобальних океанських екосистем)»².

Слід зазначити, що важливим науковим результатом у 60-ті роки ХХ ст. стало: «відкриття, експериментальне і теоретичне дослідження в Тропічній Атлантиці екваторіальної протитечії, названої іменем М.В.Ломоносова. За цю багаторічну надзвичайно актуальну на той час роботу, яка зберегла свою значущість і тепер, група вчених Морського гідрофізичного інституту НАН України на чолі з його директором акад. АН України А.Г. Колесниковим в 1970 р. була відзначена Державною премією СРСР. У 1979 р. за цикл робіт «Системні дослідження Тропічної Атлантики» ряд наукових співробітників цього інституту одержав Державну премію УРСР. У 1989 р. за цикл досліджень в галузі супутникової гідрофізики групу вчених цього ж інституту відзначено Державною премією СРСР»³.

На 23-й сесії Виконавчої ради МОК (березень 1990 р.) «при розгляді проблем забруднення довкілля делегація України виступила разом з Болгарією ініціатором формування під егідою МОК і ЮНЕП нового регіонального проєкту, спрямованого на вивчення сучасного стану екологічної системи Чорного моря і розробку заходів щодо її охорони і

¹Артемова В.Я. Участь українських вчених у здійсненні міжнародної наукової програми ЮНЕСКО «Міжурядова океанографічна комісія» – URL:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49246/44Artemova.pdf?sequen> (дата звернення 20.11.2021)

²Участь України у діалозі ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. URL : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/639> (дата звернення 20.10.2021).

³Постанова АН УРСР від 24.12.73 № 477 Про створення при Академії наук УРСР Національного комітету Української РСР з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера. — Архів Президії НАН України.

реабілітації. Виконавча рада прийняла три резолюції з цього пункту, в яких схвалила пропозиції країн чорноморського регіону, підтримала ідею створення цільової міжнародної програми»¹.

Національний комітет АН України з проблем Світового океану разом з Національним океанографічним комітетом Болгарії розробив проєкт міжнародної програми «Екологічні дослідження і моніторинг Чорного моря». Програма була прийнята в травні 1990 р. на другій Міжнародній нараді робочих груп експертів в Болгарії².

Наша держава була однією з ініціаторів рішення 18-ї сесії асамблеї МОК ЮНЕСКО про: «заснування регіональної програми МОК у сфері морських наук і служб для Чорного моря та створення Регіонального комітету МОК із Чорного моря (РКЧМ). Комітет здійснює координацію національних і міжнародних зусиль у сфері наукових досліджень, охорони та раціонального використання морського середовища й ресурсів в акваторії Чорноморського басейну»³.

Виконавча рада МОК на своїй 25-й сесії (1992 р.) прийняла важливі ініціативи вчених Туреччини, України, Росії, Болгарії, Румунії, а також США та Німеччини, які привели до розробки науково-дослідницької програми під назвою: «Спільна програма в галузі морської науки для Чорного моря» (СПНЧМ), і постановила підтримати і схвалити цю програму. Здійснення проєктів «ЮНЕСКО – Чорнобиль» і «Голубий Дунай» надало значного імпульсу екології Чорного моря»⁴.

Не менш важливі наукові роботи виконуються під егідою МОК ЮНЕСКО: «Океанологічний центр НАН України, організований у 2000 р. Зокрема, роботи з підготовки регіональних чорноморських проєктів у рамках

¹ Участь України у діалозі ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. URL : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/639> (дата звернення 20.10.2021).

² Артемова В.Я. Участь українських вчених у здійсненні міжнародної наукової програми ЮНЕСКО «Міжурядова океанографічна комісія» – URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49246/44Artemova.pdf?sequen> (дата звернення 20.11.2021)

³ Співробітництво України та ЮНЕСКО Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation>

⁴ Артемова В.Я. Участь українських вчених у здійсненні міжнародної наукової програми ЮНЕСКО «Міжурядова океанографічна комісія» – URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49246/44Artemova.pdf?sequen> (дата звернення 20.11.2021)

Програми глобальних спостережень за океаном (2003-004 рр., Київ-Севастополь), а також проведення разом із Міжнародним інститутом океану (Мальта) у жовтні 2003 р. в Києві Міжнародного конгресу «Мир морям: рік після Йоганнесбурга. Керування океанами і сталий розвиток», в якому брали участь представники 36 держав. Наукові результати і рекомендації конгресу мали широкий міжнародний резонанс і були підтримані Міжурядовою океанологічною комісією ЮНЕСКО, Всесвітньою метеорологічною організацією, іншими авторитетними міжнародними структурами»¹.

ЮНЕСКО заохочує розвиток суспільних та гуманітарних наук на міжнародному та регіональному рівнях, сприяючи навчальній та дослідницькій діяльності, а також міжнародному обміну. У сферах миру, прав людини та демократії діяльність ЮНЕСКО спрямована на сприяння та захист прав людини, зміцнення миру та демократії, а також на запобігання та ліквідацію всіх форм дискримінації за допомогою досліджень та освіти, розповсюдження інформації, публікацій та організація зустрічей у співпраці з урядами, міжурядовими та неурядовими організаціями².

Культура науки ЮНЕСКО наполегливо прагне популяризувати наукову культуру в суспільстві, де всі люди можуть відкрити чудеса науки, дізнатися про вплив науки на своє повсякденне життя та дізнатися, як вони самі можуть зробити свій внесок у науку. З цією метою ЮНЕСКО відзначає Всесвітній день науки миру та розвитку, щоб підкреслити важливість науки в суспільстві, а також те, що наука, мир та розвиток взаємопов'язані³; Премія ЮНЕСКО Калінга за популяризацію науки – міжнародна премія для осіб, які зробили вагомий внесок у донесення науки до суспільства та сприяння популяризації науки; надання допомоги науковим центрам та науковим музеям для того, щоб підтримати їх у виконанні їхніх функцій у суспільстві, починаючи від обміну чудесами науки до розширення можливостей людей у

¹Артемова В.Я. Участь українських вчених у здійсненні міжнародної наукової програми ЮНЕСКО «Міжурядова океанографічна комісія» – URL:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49246/44Artemova.pdf?sequen> (дата звернення 20.11.2021)

²UNESCO, 1996. Biosphere Reserves: The Seville Strategy and the Statutory Framework of the World Network

³ UNESCO Associated Schools Network – URL: <https://aspnet.unesco.org/en-us/> (дата звернення 20.11.2021).

прийнятті обґрунтованих рішень. Латиноамериканська та Карибська мережа для популяризації науки та технологій (RedPOP): мережа, створена ЮНЕСКО у 1990 р., яка до сьогодні об'єднує центри та програми популяризації науки та техніки в латиноамериканському та карибському регіоні¹.

Із останніх важливих подій в співробітництві України і ЮНЕСКО в галузі освіти та науки слід відмітити ряд наступних подій. 13 вересня 2021 року відбулася церемонія підписання Меморандуму про співпрацю між ВАОМС «Асоціація міст України» та Національною комісією України у справах ЮНЕСКО². Документ підписали Виконавчий директор АМУ Олександр Слобожан та Голова Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, перша заступниця міністра закордонних справ України Еміне Джапарова.

Меморандум підписано з метою: «встановлення партнерських взаємовідносин та консолідації зусиль щодо якомога ширшого залучення територіальних громад України до участі у заходах, проєктах та програмах ЮНЕСКО».

Під час зустрічі: «Еміне Джапарова поінформувала про хід реформування Національної комісії України. Також сторони обговорили напрями майбутньої співпраці, зокрема висловили намір щодо організації та реалізації спільних заходів під патронатом Нацкомісії. Перша заступниця міністра запевнила в готовності сприяти популяризації культурних, освітніх, наукових, довкільних та інших надбань і досягнень міст України в світі. «Синергія між Нацкомісією та АМУ має суттєво збільшити ефективність залучення міст України до проєктів ЮНЕСКО, підвищити зацікавленість та

¹ Артемова В.Я. Участь українських вчених у здійсненні міжнародної наукової програми ЮНЕСКО «Міжурядова океанографічна комісія» Електронний ресурс – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49246/44Artemova.pdf?sequence=1>

² Асоціація міст України та Національна комісія України у справах ЮНЕСКО підписали Меморандум про співпрацю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://auc.org.ua/novyna/asociaciya-mist-ukrayiny-ta-nacionalna-komisiya-ukrayiny-u-spravah-yunesko-pidpysaly>

інформованість міст щодо діяльності ЮНЕСКО, перспектив та можливостей, які вона відкриває», - зазначила Голова Нацкомісії»¹.

Також в рамках співробітництва з Національною комісією України у справах ЮНЕСКО Асоціація міст України долучилася до роботи над Всеукраїнським конкурсом серед асоційованих шкіл ЮНЕСКО, кафедр і клубів ЮНЕСКО, національних загальноосвітніх закладів, молодіжних організацій, що започатковується у рамках святкування 75-річчя діяльності ЮНЕСКО. Зустріч відбулася 23 вересня у МЗС України, представника АМУ – експерта з питань освіти Тетяну Куценко було обрано до складу Організаційного комітету Конкурсу².

До Оргкомітету також увійшли представники: «Міносвіти, Мінмолодьспорту, МЗС, Малої академії наук, Кафедри ЮНЕСКО «Наукова освіта» на базі Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Українського гуманітарного ліцею КНУ ім.Тараса Шевченка»³.

Важливо також відмітити тісну співпрацю нашого університету з ЮНЕСКО. Історія якої розпочалася 23-30 червня 2011 року у Парижі, на 35 сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. 28 червня, у день святкування 15-ої річниці Конституції України члени Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО прийняли доленосне для української держави рішення: «Включити архітектурний ансамбль Резиденцію митрополитів Буковини і Далмації (нині Чернівецький національний університет імені Юрія

¹Асоціація міст України та Національна комісія України у справах ЮНЕСКО підписали Меморандум про співпрацю – URL: <https://auc.org.ua/novyna/asociaciya-mist-ukrayiny-ta-nacionalna-komisiya-ukrayiny-u-spravah-yunesko-pidpysaly> (дата звернення 1.11.2021)

² АМУ долучена до організації заходів у рамках святкування 75-річчя діяльності ЮНЕСКО– URL: <https://auc.org.ua/novyna/amu-doluchena-do-organizaciyi-zahodiv-u-ramkah-svyatkuvannya-75-richchya-diyalnosti-yunesko> (дата звернення 21.11.2021)

³ АМУ долучена до організації заходів у рамках святкування 75-річчя діяльності ЮНЕСКО– URL: <https://auc.org.ua/novyna/amu-doluchena-do-organizaciyi-zahodiv-u-ramkah-svyatkuvannya-75-richchya-diyalnosti-yunesko> (дата звернення 21.11.2021)

Федьковича) до найпрестижнішого списку світового надбання – Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО»¹.

Ця дата поставила початок тісному співробітництву ЧНУ ім. Юрія Федьковича з ЮНЕСКО. Протягом цього часу відбулося чимало зустрічей і різних співпраць. З останніх подій варто відмітити: «12 лютого 2021 р., яка відбулася у рамках відзначення двох вагомих ювілеїв в житті університету – «10-річчя включення Резиденції митрополитів Буковини і Далмації до Списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та 190-річчя від дня народження автора проєкту Резиденції, австрійського архітектора чеського походження Йозефа Главки, відбулося спільне урочисте засідання двох кафедр ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» Національної академії педагогічних наук України та «Архітектури і збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО» ЧНУ, які вже не один рік тісно співпрацюють в освітній і науковій сферах, активно впроваджуючи основні досягнення педагогічної науки у практичну діяльність. Участь і виступи на засіданні Президента НАПН України Василя Кременя та ректора Чернівецького університету імені Юрія Федьковича Романа Петришина лише підтверджує цей факт»².

Провідним лейтмотивом засідання стала презентація науково-популярного видання «Архітектурне диво Чернівців», яке у найглибших деталях розкриває історію створення і подальшого функціонування Резиденції. «Автори книги – докторка історичних наук, проректорка ЧНУ Тамара Марусик, і перша докторка архітектури на Буковині, завідувачка кафедри архітектури і збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Ірина Коротун – у рамках культурної дипломатії зібрали на онлайн-презентації чимало визначних українських науковців, дипломатів, були присутні гості з-за кордону, постаті, які взяли безпосередню участь у втіленні

¹Сайт Чернівецького Національного університету, Університет і ЮНЕСКО : Новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/zaginf/05%20unesco/01%20newsunesco>

²Сайт Чернівецького Національного університету, Університет і ЮНЕСКО : Новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/zaginf/05%20unesco/01%20newsunesco>

у життя ідеї включення Резиденції до списку ЮНЕСКО. В обговоренні взяли участь і виступили члени правління Фундації Йозефа, Марії та Зденки Главкових (Прага, Чехія), які люб'язно надали копії власноручних креслень Резиденції та архітектор Беньямін Гріль (Відень, Австрія), який разом з дружиною Іриною допомагав під час номінування Резиденції»¹.

Також важливо вдіти діяльність Кафедри архітектури та збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Чернівецького Національного університету імені Юрія Федьковича. Діяльність кафедри спрямована на підготовку кваліфікованих архітекторів професіоналів широкого напрямку діяльності з професійним поглядом на шляхи збереження і перетворення історичного і сучасного містобудівного середовища засобами архітектури в цілому, а також з поглибленими навичками і знаннями щодо діяльності ЮНЕСКО і збереження об'єктів Всесвітньої культурної спадщини². На кафедрі працюють високо досвідчені викладачі зі значним стажем практичної роботи .

Співробітники кафедри беруть активну участь у міжнародних і вітчизняних конкурсах, дипломних проектах, міжнародних конференціях, круглих столах. З останніх подій наукової діяльності кафедри варто відіти: «II Міжнародну науково-практичну конференцію «AN INTEGRATED APPROACH TO SCIENCE MODERNIZATION: METHODS, MODELS AND MULTIDISCIPLINARITY» із закордонним співорганізатором LLC International Centre Corporate Management (Vienna, Austria), яка відбулася 24 вересня у м. Вінниця, у конференції прийняли участь науковці провідних ЗВО України, зокрема викладачі кафедри архітектури і збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича – завідувачка кафедрою,

¹ Сайт Чернівецького Національного університету, Університет і ЮНЕСКО : Новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/zaginf/05%20unesco/01%20newsunesco> (дата звернення 21.11.2021)

² Сайт Чернівецького Національного університету, Кафедра архітектури та збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО URL: [http://arch-unesco.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data\[14786\]\[id\]=15146](http://arch-unesco.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data[14786][id]=15146) (дата звернення 2.12.2021)

проф. Коротун І.В. та кандидат наук, доктор PhD - асистент Баланюк Ю.С. із статтею: «Другорядні і допоміжні території об'єкту ЮНЕСКО Резиденція Митрополитів Буковини і Далмації та їх можливе пристосування до туристичної інфраструктури», присвяченою адаптації окремих територій об'єкту Резиденція митрополитів Буковини і Далмації до викликів, пов'язаних із масовим відвідуванням і створенням туристичної інфраструктури, які гідно представили наш університет на міжнародному рівні»¹. Важливу наукову діяльність проводять студенти кафедри архітектури та збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, які беруть активну участь в різних наукових конференціях, круглих столах, відкритих лекціях, онлайн-воркшопах тощо².

Варто відмітити також нещоданю подію, а саме підписання МЗС України та Малої академії наук України меморандуму про популяризацію України через освітню дипломатію. Участь у підписанні взяли державний секретар МЗС Олександр Банков та президент МАН Станіслав Довгий. Науково-освітня дипломатія є одним із семи ключових напрямів, визначених у Стратегії публічної дипломатії, яку МЗС прийняло цього року. МЗС та МАН активно співпрацюють на цьому напрямі, а меморандум сприятиме посиленню взаємодії і формуванню нових векторів розвитку освітньої дипломатії. А також, у 2022-му році Україна прийматиме учасників з 70 країн в рамках 2-х масштабних заходів: Міжнародної олімпіади з астрономії та астрофізики та Міжнародної молодіжної наукової олімпіад. МАН як організатор та МЗС співпрацюватимуть під час підготовки та проведення олімпіад³.

¹ Сайт Чернівецького Національного університету, Кафедра архітектури та збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО URL: [http://arch-unesco.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data\[14786\]\[id\]=15146](http://arch-unesco.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data[14786][id]=15146) (дата звернення 2.12.2021)

² Сайт Чернівецького Національного університету, Університет і ЮНЕСКО : Новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/zaginf/05%20unesco/01%20newsunesco> (дата звернення 21.11.2021)

³ Міністерство закордонних справ України / MFA of Ukraine» на Facebook: URL: https://www.facebook.com/UkraineMFA/?hc_ref=ARR1OnXVtSb-B1Bs3UulbWSnjGS6Br3lRIp7хcyFQQL7DxRkU4rlbevM0WQMFMT0xP8&fref=nf&__tn__=kC-R (дата звернення 8.12.2021).

Отже, діяльність ЮНЕСКО відіграє важливу роль у вирішенні актуальних проблем сучасності. Значення місії ЮНЕСКО в сучасному світі зростає саме тому, що лише у сферах міжнародного співробітництва, що торкаються інтелектуального і духовного світів людини, приховано довгострокові, стратегічні відповіді на чимало викликів XXI ст. Вони й надалі мають співпрацювати з ЮНЕСКО в галузі освіти та науки задля процвітання майбутніх поколінь.

ВИСНОВКИ

Після завершення Другої світової війни, в умовах, коли духовне відродження повоєнного світу було, як ніколи актуальним, створилось ЮНЕСКО, яке у своїй діяльності керується певними пріоритетами, що в свою чергу визначаються такими документами, як «Середньострокова стратегія, що розрахована на 6-ти річний період, дворічні програми та бюджет». Вище зазначені документи ухвалюються Генеральною конференцією Організації, яка разом з виконавчою Радою є одним з двох керівних органів ЮНЕСКО.

Дана організація виходить з того, що саме шляхом активного діалогу між країнами можна прийти до глобального розуміння необхідності зміцнювати мир, забезпечити сталий розвиток усіх регіонів світу та викорінювати злидні. Інструментами та механізмами забезпечення такого діалогу мають слугувати освіта і наука, культура та культурне співробітництво, комунікація та інформація.

Отже, серед ключових питань, які охоплюють діяльність організації: «проблеми дискримінації в галузі освіти і неписьменності; вивчення національних культур та підготовка національних кадрів; проблеми соціальних наук, геології, океанографії і біосфери».

Історія міжнародної співпраці України із ЮНЕСКО бере початок від 12 травня 1954 р., коли наша держава офіційно стала членом організації. За радянських часів, особливо у період «застою» (1960–1980-ті рр.), Україну позбавлено власної національної ідентичності, а на міжнародному рівні її сприймали як частину СРСР.

Якщо оцінювати діяльність ЮНЕСКО у галузі освіти та науки, і приділити увагу зокрема у галузі ліквідації неписьменності, важливо зазначити, що вона досить ефективна, хоч і за своїм характером є досить локальною. Головних зусиль у даній справі повинні докладати уряди зацікавлених держав, а ЮНЕСКО все ж таки має виступати певним координаційним центром акумулювання світового досвіду, який свідчить про

те, що для успішного вирішення питань освіти необхідні передусім завоювання повної економічної незалежності і докорінні соціально-економічні перетворення, які дають змогу мобілізувати національні ресурси на розв'язання цих важливих проблем.

У межах освіти і молодіжної політики міжнародну співпрацю України та ЮНЕСКО спрямовано на розширення мережі Кафедр ЮНЕСКО в Україні та їхнє ефективне функціонування. Також ведеться належна робота з координації діяльності мережі Асоційованих шкіл Організації Об'єднаних Націй із питань освіти, науки і культури в Україні, проведення освітніх та науково-методичних конференцій під егідою Національної комісії.

Пріоритетними цілями асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні є: «виховання дітей і молоді у дусі миру, демократії, прав людини, толерантності і взаєморозуміння між народами на шляху реального співробітництва і взаємозбагачення культур, причетності до розв'язання світових проблем через партнерство в системі Організації Об'єднаних Націй».

Сьогодні в Україні активно розвивається і функціонує 78 різних типів навчальних закладів асоційованих шкіл ЮНЕСКО: середні загальноосвітні школи, гімназії, ліцеї, спеціалізовані школи з поглибленим вивчення іноземних мов, професійно-технічні училища та школи-дитячі садочки .

Активну участь у співробітництві України з ЮНЕСКО відіграють вищі навчальні заклади, які залучилися до проекту під назвою UNITWIN (кафедри ЮНЕСКО). Кафедри спрямовують свою діяльність на розвиток лінгвістики, філософію людського спілкування, застосування інформаційних і комунікаційних технологій в освіті, техногенних регіонів, кріобіології, екології, клітинної і молекулярної нейробіології, превентивної освіти і соціальної політики.

Завдяки цій мережі вищі навчальні та науково-дослідні установи по всьому світу об'єднують свої ресурси, як людські, так і матеріальні, для вирішення нагальних проблем та сприяння розвитку свого суспільства. У

багатьох випадках мережі та кафедри слугують центрами мислення та мостами між науковими колами, громадянським суспільством, місцевими громадами, дослідженнями та розробкою політики. Вони виявилися корисними для інформування політичних рішень, створення нових навчальних ініціатив, створення інновацій шляхом досліджень та сприяння збагаченню існуючих університетських програм, одночасно сприяючи культурному різноманіттю. У областях, де не вистачає досвіду, кафедри та мережі перетворилися на полюси досконалості та інновацій на регіональному чи субрегіональному рівнях.

Ця програма ЮНЕСКО служить основним засобом розбудови потенціалу вищої освіти та науково-дослідних установ шляхом обміну у душі міжнародної солідарності.

Важливою віхою співробітництва України з ЮНЕСКО є: «орієнтація на сприяння розширенню міжнародного співробітництва наукових, освітніх і культурних інституцій шляхом забезпечення їх участі у програмній діяльності Організації. Основною метою даного співробітництва є зміцнення інтелектуального потенціалу країни та залучення його до загальносвітових процесів у гуманітарній сфері, а також використання в національних інтересах можливостей ЮНЕСКО та міжнародного досвіду в галузях її компетенції. Про що свідчить залучення протягом останніх років українських фахівців та установ до масштабних проектів у таких сферах, як забезпечення сталого розвитку, збереження світової інформаційно-цифрової спадщини, інформаційного суспільства, демократизація кіберпростору, створення глобальної екологічної етики, збереження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини в умовах глобалізації.»

Серед основних масштабних програм ЮНЕСКО, належне місце потрібно віддіти трьом. Перша масштабна програма – «Освіта для всіх». Вона об'єднує між собою програми та підпрограми, основною метою яких є: «сприяння здійсненню права на освіту для всіх, як у рівному доступі до освіти, так і в плані можливостей успішного навчання. Варто зазначити, що

ця програма є: «головною освітньою програмою ЮНЕСКО, тому що в межах її реалізації здійснюються заходи, безпосередньо спрямовані на досягнення стратегічної мети – ліквідацію неписьменності». На сьогоднішній день у світі налічується понад 1 млрд. неписьменних людей, і, попри зусилля як ЮНЕСКО, так і національних урядів цих країн щодо скорочення їхньої кількості, цей показник постійно зростає і в абсолютному, й у відносному вираженні. ЮНЕСКО приділяє особливу увагу розробці та втіленню в життя конкретних і ефективних заходів для викоренення неписьменності.

Другою за масштабами і не менш важливою програмою є «Розробка та втілення політики в галузі освіти». Заходи які передбачені в ній: «спрямовані на підтримку діяльності держав-членів щодо розробки послідовної, практично та теоретично збалансованої політики в галузі освіти, а також щодо створення відповідних інфраструктур та пошуку коштів, необхідних для успішного функціонування освітніх систем».

Підводячи підсумок, потрібно зазначити, що ця програма має на меті створення сприятливих політичних та матеріальних умов для втілення в життя двох інших, пов'язаних з нею масштабних програм: «Освіта для всіх» і «Освіта, підготовка кадрів і суспільство». В її рамках передбачаються заходи, що спрямовані на фундаментальні аспекти розвитку освітніх систем: «політика, планування та фінансовий моніторинг у галузі освіти; теоретична розробка загальної стратегії розповсюдження письменності; створення універсальної системи критеріїв та рекомендацій стосовно розвитку освіти; зміст і методи навчання, дослідження і педагогічні новації; координація шкільного і позашкільного навчальних процесів; а також суто практичних, навіть утилітарних аспектів цієї проблеми: мобілізація та оптимальне застосування коштів; розвиток педагогічної та суміжних наук з метою оновлення навчального процесу та підвищення його ефективності; шкільне будівництво; ергономіка навчальних приміщень; навчальні матеріали та обладнання».

Останньою освітньою програмою є – «Освіта, підготовка кадрів і суспільство» – яка поєднує заходи та дослідницькі проекти, що стосуються основних напрямів взаємодії між діяльністю у галузі освіти і процесами, що відбуваються у суспільстві таких як: «освіта й економіка; освіта й проблеми її соціальної адаптації; освіта і сфера праці; освіта і культура; освіта, наука і техніка; освіта і комунікація; освіта і спорт».

Отже, оцінюючи діяльність ЮНЕСКО в галузі освіти, а зокрема у галузі ліквідації неписьменності, важливо підкреслити, що вона досить ефективна, хоч і є локальною за своїм характером. Основні зусилля у даній сфері повинні докладати: «уряди зацікавлених держав, а ЮНЕСКО все ж таки має бути насамперед координаційним штабом і центром акумулювання світового досвіду, який свідчить про те, що для успішного вирішення питань освіти необхідні передусім завоювання повної економічної незалежності і докорінні соціально-економічні перетворення, які дають змогу мобілізувати національні ресурси на розв'язання цих важливих проблем».

Діяльність ЮНЕСКО відіграє важливу роль у вирішенні актуальних проблем сучасності. Значення місії ЮНЕСКО в сучасному світі зростає саме тому, що тільки у сферах міжнародного співробітництва, що торкаються інтелектуального і духовного світів людини, приховано довгострокові, стратегічні відповіді на багато викликів XXI століття. Але проблеми залишаються: доступ до безкоштовної освіти, боротьба з дискримінацією тощо. Однак держави світу твердо стоять на шляху вирішення цих проблем та створення справедливого суспільства. Вони й надалі мають співпрацювати з ЮНЕСКО в галузі освіти, проводячи нові конференції, удосконалюючи своє законодавство для щастя майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АМУ долучена до організації заходів у рамках святкування 75-річчя діяльності ЮНЕСКО– URL: <https://auc.org.ua/novyna/amu-doluchena-do-organizaciyi-zahodiv-u-ramkah-svyatkuvannya-75-richchya-diyalnosti-yunesko> (дата звернення 21.11.2021)
2. Артемова В.Я. Участь українських вчених у здійсненні міжнародної наукової програми ЮНЕСКО «Міжурядова океанографічна комісія» – URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49246/44Artemova.pdf?sequen> (дата звернення 20.11.2021)
3. Асоціація міст України та Національна комісія України у справах ЮНЕСКО підписали Меморандум про співпрацю – URL: <https://auc.org.ua/novyna/asociaciya-mist-ukrayiny-ta-nacionalna-komisiya-ukrayiny-u-spravah-yunesko-pidpysaly> (дата звернення 1.11.2021)
4. Бакальчук В. О. Концептуальні основи культурної політики Ради Європи та ЮНЕСКО / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4 (9). – С. 64–69.
5. Баланюк Ю. С. Співпраця України та ICOMOS [Текст] / Ю.С. Баланюк // Актуальні проблеми зовнішньої політики України. – Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 15 листопада 2013. – с. 65-69.
6. Баланюк Ю.С. Діяльність консультативних органів Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО / Ю.С. Баланюк // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія, – Одеса, – 2013. -№6 (185). – С.108-115
7. Баланюк Ю.С. Європейський та український досвід збереження культурної спадщини / Ю.С. Баланюк // Освіта регіонів. Політологія. Психологія. Комунікації. – К.: Університет «Україна». – 2014. – №4(37). – С. 34-38.
8. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методологія наукового

- исследования: Учеб. пособие. 2-е изд. исправ. – К.: МАУП, 2017 – С. 96–107.
9. Віднянський С. В. Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем / В. С. Віднянський, А. Ю. Мартиннов. – К. : Генеза, 2010. – 238 с.
 10. Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» №1, 2020: наук. журнал / голов. ред. Г.І. Сотська. – Київ: ТОВ «Талком», 2020. – 83 с. –URL:<https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal> (дата звернення 15.11.2021)
 11. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» №2, 2020: наук. журнал / голов. ред. Г.І. Сотська. – Київ: ТОВ «Талком», 2020. – 87 с
 12. Г. І. Лиса . Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=70620 (дата звернення 20.11.2021)/
 13. Газета Імпульс. – 2008. – № 16. 5. Голуб Н. В. Україна та міжнародні організації : інформаційно-довідкове видання / Н. В. Голуб, П. А. Клімкін. – К. : Кондор, 2010. – 182 с.
 14. Гайдук И. Советский Союз и ЮНЕСКО в годы «холодной войны». 1945-1967 / И. Гайдук // Новая и новейшая история / РАН, Ин-т всеобщей истории. – 2007. – № 1. – С. 20–34.
 15. Гриценчук О. Досвід і напрями діяльності інформаційної освітянської мережі ЮНЕСКО для розвитку освітніх процесів України. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : збірник наук. праць. Київ : Ашіка. 2004. С. 199–204.
 16. Грушова А. Т. Співпраця України з ЮНІСЕФ та ЮНЕСКО в галузі захиступравдитини/А. Т. Грушова//НауковийвісникДипломатичноїакадеміїнаук.– 2004.– Вип.10,ч.І. –

C.232–233.

17. Гуманітарна політика як мультиплікатор соціального капіталу української держави: аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/900/> (дата звернення: 1.12.2021).

18. Дем'янюк О. Гуманітарними засобами. ЮНЕСКО – магістраль з двостороннім рухом / О. Дем'янюк // Політика і час. – 2017. – №. – 11. – С. 70.

19. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – Київ:Райдуга,1994. –61с.

20. Дмитриева С. В. Актуальные проблемы реформирования системы высшего образования / С. В. Дмитриева // Социальная работа: теоретические знания и связь с практикой. – М., 2000. – С. 52.

21. Доклад ЮНЕСКО по мониторингу глобальной программы «Образование для всех» и результаты с 2000 по 2015г. – URL: <http://education-events.ru/2015/04/20/unesco-report-education-for-all-2000-2015/> (дата звернення 12.11.2021)

22. Дэнниел Дж. Учиться жить вместе – главная задача на заре XXI в. / Дж. Дэнниел // Интеграция образования. – 2002. – № 4. – С. 18–22.

23. Желнова О. Н. Политические аспекты гуманитарного сотрудничества в современном мире: Автореф. диссер. на соис. учен. степени канд. полит наук / О. Н. Желнова. – М., 2000.

24. Загородній, А.Г.;Черінько, П.М.; Полторацька, Т.В. Національна мережа біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні (до 40-річчя Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера») URL –:<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/68893> (дата звернення 2.11.2021)

25. Закон України "Про вищу освіту"– URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 20.11.2021).

26. Закон України «Про освіту» – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення 20.11.2021)

27. Зима А. Г. Значение ЮНЕСКО как межправительственной специализированной организации ООН: препринт. / А. Г. Зима – Х.: ХНЭУ, 2008. – 47 с.
28. Зленко А. М. Дипломатія і політика: Україна в процесі динамічних геополітичних змін / А. М. Зленко. – Х. : Фоліо.2011. – 556 с.
29. Зленко А. М. ЮНЕСКО і актуальні проблеми сучасності. / А. М. Зленко. – К.: Политивидав, 1986. – 114 с.
30. Зорінець С. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.
31. Кафедра ЮНЕСКО КПІ ім. Ігоря Сікорського – URL:http://unesco.kpi.ua/?page_id=17&lang=uk (дата звернення 20.11.2021).
32. Кафедри ЮНЕСКО Електронний ресурс – Режим доступу:<https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/kafedri-yunesko> (дата звернення 20.11.2021).
33. Концепція освіти дорослих в Україні / укл.: Лук'янова Л. Б. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2011. – 24 с.
34. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія.Реалізація.Результати /В.Г.Кремень.–Київ: Грамота,2015.–448
35. Кульчицька Олена «Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО у галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень». –URL: <http://www.uk.x-pdf.ru/5bezopasnost/1232912-1-udk-327-37-061-mizhnarodna-spivprasya-ukraini-yunesko-galuzi-osviti-dosvid-problemi-poshuki-rishen-olena-kulchick.php> (дата звернення 2.11.2021)
36. Лариса Лук'янова Освіта дорослих в Україні: передумови становлення, перспективи розвитку//Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» №1, 2020: URL: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal> (дата звернення 20.11.2021)/
37. Лещенко, О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері / Олена

Лещенко // Україна–Європа–Світ. – 2014. – Вип. 14. – С. 344–349.– URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7821/1/Leshchenko.pdf> (дата звернення 1.11.2021)

38. Ляшенко М. А. Политика и деятельность ЮНЕСКО в области образования (вторая половина XX века). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / М. А. Ляшенко. – М., 2001. – С. 9. 5. Перспективы. – Т. XXX. – № 2. – 2000. – С. 8.

39. Мацуура К. ЮНЕСКО: стратегии кризисного периода. Проблемы гуманитарной интервенции и защиты граждан за рубежом / К. Мацуура // Международная жизнь. – 2009. – № 7. – С. 9–16

40. Международные нормативные акты ЮНЕСКО: конвенции, соглашения, протоколы, рекомендации, декларации / Сост. И. Д. Никулин. – М: Логос, 1993. – 640 с.

41. Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО. –URL: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/merezha-asocijovanih-shkilyunesko> (дата звернення 20.11.2021)

42. Міжнародне право : підручник. Затверджено МОН / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К. : 2019. – 631 с.

43. Національна комісія України з питань ЮНЕСКО : сайт. URL: <http://unesco.org.ua/ua/about/activity> (дата звернення 20.10.2021).

44. Образование для всех 2007 : Всемирный доклад по мониторингу программ ЮНЕСКО – URL: <http://www.ifap.ru/library> (дата звернення 11.11.2021)

45. Одерій С. ЮНЕСКО та оновлення підходів до забезпечення якості вищої освіти / С. Одерій // Рідна школа. – 2016. – № 10. – С. 5–7

46. Отамась І. Г. Вплив ЮНЕСКО на розвиток освіти в Україні / І. Г. Отамась // Теорія та методика управління освітою : електронне наук.-практ. вид. – 2017. –1(19). – URL:<http://umo.edu.ua/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju>. (дата звернення 20.11.2021)

47. Отамась І. Інформатизація освітнього процесу вищих навчальних закладів (закладів післядипломної освіти) / І Отамась // Вісник серія «Інформатизація вищого навчального закладу». – Львів. – 2017. – № 879. – С. 92–101.

48. Пархомець В. О. Компетентісний підхід як чинник модернізації змісту підготовки економістів / В. О. Пархомець // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка (серія: педагогічні науки). – Вип. 50. – С. 194–199.

49. Последняя Всемирная конференция ЮНЕСКО по образованию в интересах устойчивого развития. Вступление во вторую половину Десятилетия ООН. Электронный ресурс. – Бонн, 2 апреля 2009 г. – URL: <http://www.fao.org/erp> (дата звернення 20.10.2021).

50. Постанова АН УРСР від 24.12.73 № 477 Про створення при Академії наук УРСР Національного комітету Української РСР з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера. — Архів Президії НАН України.

51. Постійне представництво України при ЮНЕСКО Електронний ресурс – Режим доступу:<https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/kafedri-yunesko>

52. Проблеми сталого розвитку України. — К.: БТМ, 2001. — 423 с.

53. Прокаєва В. Взаємовідносини Україна–ЮНЕСКО. Національна ідентичність. День.2011. 14 квітня. С. 14.

54. Реформа и развитие высшего образования. Программный документ (Париж, 1995). Высшее образование в XXI веке. Заключительный доклад. – ЮНЕСКО Париж, 5–9 октября 1998. – С. 19–33.

55. Сайт Чернівецького Національного університету, Кафедра архітектури та збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО URL: [http://arch-unesco.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data\[14786\]\[id\]=15146](http://arch-unesco.chnu.edu.ua/index.php?page=ua&data[14786][id]=15146) (дата звернення 2.12.2021)

56. Сайт Чернівецького Національного університету, Університет і ЮНЕСКО:Новини – URL:

<http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/zaginf/05%20unesco/01%20newsunesco> (дата звернення 21.11.2021)

57. Сігаєва Л. Міжнародне співробітництво у сфері освіти дорослих / Л. Сігаєва // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – № 1. – С. 14–23.

58. Соглашение о возвращении культурных и исторических ценностей государствам их происхождения // Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: Зб. офіц. док. – К., 2002. – С. 319–320. .

59. Співробітництво України та ЮНЕСКО. – URL : <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation> (дата звернення 20.10.2021).

60. Уранов Г.В. ЮНЕСКО: к 40-летию деятельности. - М.: Международные отношения, 1999.П, 2004 – С. 96–107.

61. Устав Организации Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры (принят в Лондоне 16 ноября 1945 года с изменениями на 2001 г.). – URL: <http://hrlib.kz/?document=1945-устав-юнеско-с-изм-на-2001> (дата звернення 20.10.2021).

62. Участь України у діалозі ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. URL : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/639> (дата звернення 20.10.2021).

63. Що таке програма ЮНЕСКО «Людина та біосфера». — К.: Наук. думка, 1984. — 32 с.

64. Экимов А.И. К методологии анализа источников права / А.И. Экимов // Источники права: проблемы теории и практики. Материалы конференции 22–25 мая 2007 г. / Отв. ред.: Сырых В.М. – М.: РАП, 2008. – С. 30

65. ЮНЕСКО в Україні: до 70-річчя набуття чинності Статуту та проведення Першої сесії генеральної конференції ЮНЕСКО: інформаційна довідка / уклад. Н.О. Кліменко. Київ : Київ. обл. бібл. для юнацтва. 2016. 35 с.

66. ЮНЕСКО Деятельность в области образования во всем мире – URL: <http://www.unesco.org>. (дата звернення 20.10.2021).

67. ЮНЕСКО: діяльність в сфері освіти – URL : <http://kimo.univ.kiev.ua/MOrg/36.htm> (дата звернення 2.10.2021).
68. Ad hoc Task Force on Transboundary Biosphere Reserves // Proc. Seville +5 Int. Meeting of Experts (23—27 Oct. 2000, Pamplona, Spain). — MAB Report Series. — N 69.
69. Dresden Declaration on Biosphere Reserves and Climate Change (28 June 2011— URL : http://www.unesco.org/new/ileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/pdf/DRESDEN_DECLARATION_MAB.pdf. (дата звернення 20.10.2021).
70. Education for all 2000-2015: achievements and challenges Електронний ресурс – URL:<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf>. (дата звернення 20.10.2021).
71. Global Report on Adult Learning and Education: Leave no One Behind: Participation, Equity and Inclusion. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning
72. Information for All Programme. UNESCO, 2000. URL: <http://www.unesco.org/ifap> (дата звернення 20.10.2021).
73. Madrid Action Plan for Biosphere Reserves (2008—2013). — URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001633/163301e.pdf>. (дата звернення 20.10.2021).
74. Memory of the World programme. UNESCO : site. URL: <http://en.unesco.org/programme/mow> (дата звернення 20.10.2021).
75. Networks for People and their Communities. Making the Most of the Information Society in the European Union. First Annual Report to the European Commission from the Information Society Forum. – June 1996.
76. Peter T. Knight. The Half-Life of Knowledge and Structural Reform of the Education Sector for the Global Knowledge-Based Economy URL – Режим доступу:<https://bit.ly/32K40wu> (дата звернення 2.10.2021).
77. Programme e Content. European Commission : site. URL: <http://cordis.europa.eu/econtent> (дата звернення 5.10.2021).

78. Shanghai poverty conference: case study summary Электронный ресурс.
– URL: http://web.worldbank.org/archive/website00819C/WEB/PDF/CASE_-62.PDF.
(дата звернення 7.10.2021).
79. The Third Global Report on Adult Learning and Education (GRALE III). Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning.
80. UNESCO – URL: <https://en.unesco.org/> (дата звернення 4.10.2021).
81. UNESCO Associated Schools Network – URL: <https://aspnet.unesco.org/en-us/> (дата звернення 20.11.2021).
82. UNESCO World Heritage List. UNESCO : site. URL: <http://whc.unesco.org/en/list> (дата звернення 25.11.2021).
83. UNESCO, 1996. Biosphere Reserves: The Seville Strategy and the Statutory Framework of the World Network.
84. UNESCO. Functional Literacy: Why and How? Paris, Unesco, 1970.
85. UNESCO. La lucha contra el analfabetismo en el mundo. Paris, Unesco, 1982.
86. UNESCO. Programa experimental mundial de alfabetizacion: Evaluacion critica. Paris, Unesco, 1977.
87. UNESCO. Regional Programme for the Eradication of Illiteracy in Africa.1. Paris, Unesco, 1984.
88. UNESCO. The Current Literacy Situation in the World. Paris. Unesco. Office of Statistics. 1985.
89. UNESCO.(2015). IncheonDeclaration «Education2030: Towardsinclusiveandequitablequalityeducation and life long learning for all»: World Education Forum 2015, Incheon, Republic of Korea, 19-22May, 2015. Paris: UNESCO Publishing
90. UNESCO/ UNITWIN Chairs Programme – URL: http://unesco.kpi.ua/?page_id=13 (дата звернення 27.11.2021).
91. UNICEF. The State of the World's Children. Geneva. UNICEF, 1989.
92. USTC. Universal Short Title Catalogue : site. URL: <http://www.ustc.ac.uk> (дата звернення 1.12.2021).

93. World Digital Library: site. URL:
<http://project.wdl.org/standards/metadata.html> (дата звернення 1.12.2021).

94. World Network of Biosphere Reserves 2010: Sites for Sustainable Development. — URL <http://unesdoc.unesco.org/images/0020/002070/207049e.pdf>. (дата звернення 1.12.2021).

SUMMARY

In the conditions of socio-economic reforms, continuous renewal and development of the education system under the influence of scientific-technological and humanitarian progress, competition in the labor market and educational services, innovations become a vital element of the educational institutions activity, a prerequisite for success in training and personnel training. Modern educational institutions to some extent become centers for the preparation of creative thinking youth, able to adapt in a dynamically changing world. At the same time, the traditional forms and methods of management, which have been developed in educational institutions, are insufficient for the professional management of modern, more extensive innovations in education. The influence of UNESCO on educational innovations is the main factor of efficiency of educational process in higher educational institutions, which has led to the choice of our research.

UNESCO policies and activities are aimed at realizing the basic functions of education in the process of solving its specific tasks (combating discrimination, eliminating illiteracy, developing educational systems for developing countries, training of teachers, modernizing education taking into account the challenges of the XXI century). These tasks become especially relevant in the context of globalization of the world economy and information technologies. It is necessary to solve many problems in the field of education, connected with its accessibility, improvement of structure of continuous education, introduction of various educational systems with the help of modern information technologies.

The basic principles of UNESCO's activities in the field of education are based on internationally recognized human rights norms and standards, which are formulated in declarations, conventions, covenants, agreements and recommendations adopted by the United Nations and UNESCO, in international forums. Among these documents should be the acts of universal importance, the introduction of which is intended for long-term perspective. The Universal Declaration of Human Rights, which proclaims the right of a person to free

education and the Convention on the Elimination of Discrimination in Education, is not only aimed at eliminating any discrimination in education, which promotes the principle of equal opportunities, equal relations in the educational sphere. Adhering to the principles of all normative and practical activities in the field of education in its policy, UNESCO seeks to take into account not only the problems that have emerged in education, but also to forecast their development taking into account the trends that link education processes with demographic factors and social changes in society, development of science and technology. Taking into account the above documents of UNESCO and the UN, as well as the World Education Reports, we can draw the main lines of UNESCO's education policy and activities into three cardinal principles: The elimination of illiteracy, democratization of education and education for the future.

These principles are for UNESCO the basic formulas of its policy aimed at achieving two main goals: To make the right to education a reality for all inhabitants of our planet, to modernize education, to create new segments of it for solving problems of XXI century taking into account the globalization of economy and scientific and technical revolution. The general situation in the field of education in the world scale on the verge of XX-XI centuries. defined as a crisis. In addition to the reduction in funding for education, according to UNESCO experts, a large number of young people in the world have only primary education or do not receive it at all. About 12% of children are not involved in the education system. The main policy directions and activities of UNESCO in the field of education are carried out at three levels: Normative (conventional), political and practical. UNESCO's activities in education are indicative in this respect, presented in its medium-term plans.

The following UNESCO structures play an important role in addressing the problems of education: The International Bureau of Education (Geneva, 1952). Which has been active within UNESCO in the field of comparative education, documentation and information on education since 1969: UNESCO Institute for Education (Hamburg, 1951), whose main activity is adult education and

continuous education: UNESCO International Institute for Education Planning (Paris, 1962) Assistance in education and research in planning of education in the field of economic and social development, UNESCO Institute for Information Technologies in Education (Moscow, 1997).

Within the framework of education and youth policy, the international cooperation of Ukraine and UNESCO is aimed at expanding the network of UNESCO Chairs in Ukraine and their effective functioning. The proper coordination of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization affiliated schools network in Ukraine, as well as the holding of educational and scientific-methodical conferences under the auspices of the National Commission is also being carried out.

The priority objectives of the associated UNESCO schools in Ukraine are the education of children and youth in the spirit of peace, democracy, human rights, tolerance and understanding among peoples on the path of real cooperation and cultural enrichment, involvement in solving world problems through partnership in the United Nations system.

Today in Ukraine there are 78 different types of educational institutions associated with UNESCO schools: Kindergartens, secondary schools, specialized schools with profound studying of foreign languages, gymnasium, lyceum, vocational schools.

The higher educational institutions involved in the project called UNITWIN (UNESCO Chairs) play an active part in cooperation between Ukraine and UNESCO. The departments focus their activities on the development of linguistics, philosophy of human communication, application of information and communication technologies in education, technogenic regions, cryobiology, ecology, cellular and molecular neurobiology, preventive education and social policy. The departments focus their activities on the development of linguistics, philosophy of human communication, application of information and communication technologies in education, technogenic regions, cryobiology,

ecology, cellular and molecular neurobiology, preventive education and social policy.

Cooperation of Ukraine with UNESCO promotes development of international humanitarian cooperation of Ukrainian institutions, and thus strengthening of national intellectual potential and its integration into regional and world scientific and technical and cultural-educational processes. In general, cooperation between Ukraine and UNESCO in the educational sphere is developing in a constructive way aimed at increasing the participation of relevant Ukrainian institutions in international cooperation. Participation of Ukraine in UNESCO program activities, in addition to access to the intellectual potential of the organization, the borrowing of useful experience, allows to use a certain material resource for carrying out in our state international events on the line of UNESCO. It allows domestic experts in the field of education, science, culture and information to participate in international events, to receive grants, equipment, scientific and technical information, advisory assistance. This cooperation is important not only for the development of international cooperation, but also for the support of the domestic humanitarian sphere. The proper provision of international and national legal protection of the world cultural and natural heritage and intangible cultural heritage must create the necessary conditions for preserving the values that humanity is proud of today and which are a powerful means of bringing together different peoples and cultures, which is the spiritual foundation for the development of human civilization.